

8.YÜZYIL AVRUPASINDA HRİSTİYAN DİN ADAMLARINA TALİMATLAR (KAROLI MAGNI CAPITULARE PRIMUM ÖRNEĞİ)

Özlem GENÇ*

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 05 Kasım 2022, **Kabul Tarihi:** 08 Mart 2023, **Yayın Tarihi:** 31 Mart 2023, **Atıf:** Genç, Özlem. "8.Yüzyıl Avrupasında Hristiyan Din Adamlarına Talimatlar (Karoli Magni Capitulare Primum Örneği)". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 23/1 (Mart 2023): 121-156.

<https://doi.org/10.33415/Daad.1199848>

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 05 November 2022, **Accepted:** 08 March 2023, **Published:** 31 March 2023, **Cite as:** Genç, Özlem. "In 8th Century Europe Instructions To Christian Religious Men (Sample Of Karoli Magni Capitulare Primum)". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 23/1 (March 2023): 121-156.

<https://doi.org/10.33415/Daad.1199848>

Öz

Orta Çağ Avrupası Hristiyanlığın en yoğun yaşandığı yerlerden biridir. Batı Roma'nın yıkılışından yaklaşık 10. yüzyıla kadar süren erken dönemde, geç döneme benzer bir dini cemaat yapılanması yoktur. Bunun yerine dindar halkı yönlendiren yerel din adamları vardır. Onların kontrolünü sağlayanlar ise bağlı buldukları piskoposlardır. Bu piskoposlar ya da sivil yöneticilerin kendi bölgelerindeki din adamlarına talimat iletme yollarından biri *capitularia* denen kararnamelerdir. Bunlar aynı zamanda her iki tarafın katılımıyla gerçekleştirilen meclislerde alınan kararlardır. Çalışmamıza konu ettiğimiz kararname ise son derece dindar bir Frank lider olan Şarلمان'ın tahta çıktığında yayımladığı ilk kararnamedir ve din adamlarına talimatlar içermektedir. Bu talimatlar incelendiğinde din adamlarının özel hayatları, halen süren pagan gelenekler, piskopos onayı, din adamlarının yargılanmaları, verilen cezalar, denetlenmeleri, uzak durmaları gereken dünyevi aktiviteler gibi pek çok konuda değerli bilgiler edinilmektedir. Ayrıca din adamlarının çok çeşitli görev ve sorumlulukları olduğu, bahsi geçen dönemin hem dini hem sivil hayatında çok etkili oldukları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ Avrupa Tarihi, Karoli Magni Capitulare Primum, Hristiyanlık, Din Adamları, 8. Yüzyıl.

* Doç. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Samsun, Türkiye, ozlmgnc@gmail.com 0000-0002-2564-7447

In 8th Century Europe Instructions To Christian Religious Men (Sample Of Karoli Magni Capitulare Primum)

Extended Abstract

Europe was one of the places where Christianity was most intense during the Middle Ages of about 1000 years. The most important reason for this is that the church was the only institution that survived the collapse of the Western Roman Empire. Since there is no solid civil administration, all kinds of responsibilities are left to the clergy. The most important duty of these clergymen is, of course, to spread their religion. In the early Middle Ages, especially in the 5th century, there was a very suitable setting for this. People who found the support and help they sought in religious institutions and the clergy quickly accepted Christianity. Still, it should not be thought they threw aside their beliefs and traditions in this process. They blended Christianity with their traditions. As long as the church is not very contrary to Christianity, some pagan customs and holidays have been included in Christianity by slightly changing their form and content. Thus, it became more accessible for people to accept this religion.

In the 6th century, there was now a political formation in Europe: the Franks. All Frankish leaders who came to the throne issued laws one after another to manage the people properly and prevent problems that may arise. When the laws that have survived to the present day are examined, it is seen that a significant part of the instructions in them concern the clergy. Perhaps the first reason for this is that Frankish leaders are religious, but that is not the only reason. They know that one of the ways of governing the people of the period, who was highly religious and whose priority was to prepare for the afterlife, was through the clergy. The better the life, education, and characteristics of the clergy, the better they will guide the people and set an example for people. For this reason, during the reign of Frank Emperor Charlemagne (768-814), a renewal-education campaign called the Carolingian Renaissance, whose main goal was to fill the education deficiency of the clergy, was initiated. Nevertheless, improvements in every field, including education, have been tried to be realized through laws.

The fact that a king who left his mark on medieval Europe published the first law as soon as he ascended the throne and the expressions used to show that both the king was very religious. The clergy was vital and protected in this period. Of course, many similar publications were made until the 8th century, when the capitulary was published. Utilizing them and taking some items without changing them reveals the importance of the issues and the respect for the ancestors, their activities, and their decisions.

The first thing generally emphasized is the need for the bishops' permission. The capitulary provides striking examples of when it is necessary. Perhaps the most notable is that clergy can only be tried with the bishop's consent. This capitulary is also essential for legal historians because of some information, such as the punishments they received and which crime requires what punishment. In addition, it is understood that a lot is expected from the bishop or priest, the clergy, their duties, and responsibilities are very diverse, they were highly influential in the administrative, civil, and religious structure of the mentioned century, and they cooperated with the civil administration on some issues.

Among the valuable information that the capitulary gives about the clergy or religious life, the conditions of admission to the church of a foreign person, how essential the reference is, the private lives of the clergy, the conditions under which they can be in a military unit, the worldly activities they should stay away from, how and when they were audited, there are also virtues and knowledge that a clergyman must have. In addition, it is understood that a clergyman who made a mistake was given time to correct his error, that they had a duty to convey

instructions of the civil administration to the public, and that they had to repay the goods they had unjustly acquired with compensation.

As a result, the capitulary we have discussed provides valuable data on the Early Middle Ages, which served as a bridge between Antiquity and the Middle Ages and where the primary sources were limited for those who work in the fields of theology, history, law, and those who want to understand this period, which is rare elsewhere.

Keywords: Charlemagne, Karoli Magni Capitulare Primum, Early Medieval Europe.

Giriş

Avrupa yaklaşık 1000 yıllık Orta Çağ döneminde Hristiyanlığın en yoğun yaşandığı yerlerden birisidir. Bunun sebepleri arasında en önemlisi Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışıyla ayakta kalan tek kurumun kilise olmasıdır. Güçlü sivil bir idare olmadığı için her türlü sorumluluk din adamlarına kalmıştır. Bu din adamlarının en önemli görevi elbette dinlerini yaymaktır. Erken Orta Çağ'da özellikle de 5. yüzyılda, bunun için çok uygun bir ortam vardır. Aradıkları desteği ve yardımı dini kurumlarda, ruhban sınıfta bulan insanlar kolaylıkla Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. Bunu yaparken Hristiyanlık ile kendi geleneklerini harmanlamışlardır. Kilise de Hristiyanlığa çok ters olmadığı sürece buna karşı koymamış, bazı pagan gelenek ve bayramları şeklini, muhtevasını biraz değiştirerek Hristiyanlığa dâhil etmiştir. Böylece insanların bu dini kabulü bir parça daha kolaylaşmıştır.

6. yüzyıla gelindiğinde Avrupa'daki siyasi bir oluşum Franklar'dır. Batı Roma İmparatorluğu yıkılmadan, önce mücadele sonra uzlaşma yoluyla Roma'nın Galya Eyaleti'ne yerleşen Franklar, imparatorluğun batı kanadının yıkılışının ardından Avrupa'da devlet kurabilen ilk halktır. İlk hanedanları Merovenjler, ilk kralları Clovis'tir. Clovis çalışmamız açısından önemlidir çünkü Katolik inancı benimseyen, dolayısıyla Avrupa'nın Katolik olmasının temellerini atan liderdir. Diğer Germen liderler Aryanizmi benimsemiştir. Clovis'in biraz da siyasi değerlendirilmesi gereken bu adımı, Frank devletinin Papalık ile olan ilişkilerini ve meşruiyetini çok olumlu etkilemiş, Franklar kurdukları iki hanedan (Merovenj ve Karolenjler) döneminde de Papalığın koruyucusu sıfatını üstlenmişlerdir.

Tahta geçen tüm Frank liderler halkı düzgün bir şekilde yönetebilmek, çıkabilecek sorunları önleyebilmek için peş peşe kararnameler¹ yayımlamışlardır. Günümüze ulaşabilen kararnameler incelendiğinde içerisindeki talimatların önemli bir kısmının ruhban sınıfını ilgilendirdiği görülmektedir. Bunun belki de ilk sebebi Frank liderlerin dindar olmalarıdır ancak tek sebep bu değildir. Onlar, son derece

¹ Karolenjlerde kararnamelerin neden önemli olduğuyla ilgili bk. Shigeto Kikuchi, "Carolingian Capitularies as Texts: Significance of Texts in The Government of The Frankish Kingdom Especially under Charlemagne", *Configuration de texte en histoire*, ed. Osamu Kano, (Nagoya: 2012), 67-80.

dindar olan, önceliği öbür dünyaya hazırlanmak olan dönem halkını idare etmenin yollarından birinin ruhban sınıftan geçtiğini bilmektedirler. Din adamlarının yaşamı, eğitimi, özellikleri ne kadar iyi olursa halkı o kadar doğru yönlendirecek, insanlara örnek olacaklardır. Bu nedenle Frank İmparatoru Şarlman (768-814) döneminde, temel hedefi ruhban sınıfın eğitim eksikliğini tamamlamak olan, Karolenj Rönesansı denilen bir yenilenme-eğitim seferberliği de başlatılmıştır. Yine de eğitim de dâhil olmak üzere, her alandaki iyileştirmeler kararname yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Capitula denen bölümlerden oluşmaları nedeniyle kararname-ler bütününe *capitularia* denmektedir. Bu isim resmi olarak ilk kez² Şarlman`ın 779 tarihli Herstal Kararnamesi`nde geçmekle³ birlikte, piskoposların yasama işlemlerinde de kullanılmaktadır. Dini olanlar genellikle, din adamlarının kilise yasalarını bilmeleri, dini hayat standardının belirlenmesi ve kilise disiplinini sağlamak için yapılan yasa derlemeleridir. Frank kralları tarafından yayımlananlar ise daha çok idari konularda ve yasama esaslarını belirlemek için yapılmışlardır. Merovenjler döneminde, birden çok liderin fikir birliğiyle ilan edilen kararname-ler, *epistola*, *praeceptum*, *edictum*, *decretio* ya da *pactus* olarak da bilinirlerdi. 6. yüzyılın başından 9. yüzyılın sonuna kadar yayımlanan bu belgeler, *leges/yasalardan* farklıdır. Bunun sebebi yasama gücüne sahip olmamaları değil, *leges* teriminin 6. yüzyıldan itibaren çeşitli Germen uluslar arasında var olan yazılı ve sözlü kanunlaşmış gelenekleri (*Lex Alamanorum*, *Lex Salica* gb.) ifade etmek için kullanılmasıdır. *Capitularia* denilen kararname-ler ise daha geniş bir uygulama alanına sahiptir. Genellikle bir düzeni olmadan, kraliyet mührü ya da imzası gibi formaliteler olmadan hazırlanırlardı. Bu nedenle *diplomalar* ya da *mandatular* gibi diğer kraliyet belgelerinden farklıdır. İçerikleri çok çeşitli olan, hemen hemen hepsi dini ve sivil yaşama dair talimatlar içeren kararname-ler kraliyet memurları ya da bizzat kral tarafından düzenlenirdi. Dinî talimatlara kilise örgütlenmesi, sivil idare ve manastırlarla ilişkiler, kilise disiplinine dair düzenlemeler, eğitim, ibadet şekli ve dini bayram günlerine dair talimatlar örnek gösterilebilir. Bazıları sadece dini konulardan bahsederken, çoğunda dini ve sivil konular iç içedir.

Kralların yayımladığı kararname-ler ile yasalar farklı olmakla birlikte aynı konuları içerirler. Uygulamada biri diğerinden daha az önemli değildir ve halk her ikisine de itaat etmek zorundadır. Krallar sıklıkla kendi yayımladıklarının, kanunlar arasına yazılmasını, kanunmuş gibi uyulmasını emretmişlerdir. *Capitularia* dediklerimiz sadece kralların ve yakın çevrelerinin işidir. Kralın, görevlerini ona

² Frank tarzı son kararname ise İtalya Kralı Lambert tarafından 898`de ilan edilendir.

³ François L. Ganshof, "The Impact of Charlemagne on the Institutions of the Frankish Realm", *Speculum* 40/1 (1965), 47.

borçlu oldukları piskoposlara ve onun tarafından atanan ve onun tarafından görevden alınabilen kontlara danışması âdettendir ancak bunlar halkın temsilcisi değildirler, daha çok gücün temsilcisidirler, kralın doğal danışmanlarıdır. Günümüze gelen birkaç kararname, bu kişilerin kralın kararnamesine verdiği yanıtlar ve sorular şeklindedir. Kral onlara fikir sorduğu için yazmışlardır ama yasayı yapan onların görüşleri değildir. Yasama erki, gücünü onların iradesinden değil, kralinkinden almaktadır. 881`e ait bir kayıttan anladığımız kadarıyla Şarlman fikirlerini önce en yakın üç danışmanına, sonra da tüm danışmanlarına iki kez inceletmekte, maddeler tartışılmakta ve ondan sonra yasa haline gelmektedir. Kral son kararı tek başına vermektedir. Kullanılan *muvafakat/görüş birliği*⁴ kelimesi, o zamanın dilinde, *itaat etmek* anlamına gelmektedir. Bu durum Dindar Louis dönemi için geçerlidir. Bu dönemde de halkın kendi kanunlarını müzakere etme hakkı olduğuna dair hiçbir bilgi yoktur. Yasamayı kral yapmakta ve hiçbir meclis bunu tartışmamaktadır. Kararnamelerde geçen *emrediyoruz kiya* da *buyuruyoruz ki* gibi ifadelerde her ne kadar çoğul bir ek kullanılmışsa da tek bir kişiden, kraldan bahsedilmektedir. Bu dönemde halkın krala dayattığı ya da kral tarafından önerilen ama halk tarafından reddedilen bir yasa örneği yoktur. Şarlman yılmadan pek çok yasa çıkarmıştır ve her yasında onun iradesinin izlerini görmek mümkündür. Metinlerdeki ifadeler kasıtlı olarak, kralın iradesini yansıtmak için kullanılmıştır. Dolayısıyla kral kararname yapıırken bir meclis iradesinden söz edilemez. Onay alındığına dair ibareler siktir ancak onay alınan kişiler halk tarafından atanan ya da halkı temsil eden kişiler değildir. Gerçek yasa koyucu her zaman kraldır. Metinlerin, mektupların, kroniklerin hiçbirinde kralın halkına danışma ya da mecliste oy kullanma zorunluluğu gibi bir maddeye rastlanmamaktadır.⁵

Genel Germen geleneğine uygun olarak, amacı yasa yapmak, askeri konuları görüşmek ya da başka bir şey olan, Frank meclisi Kısa Pepin (öl. 768) döneminde yılda iki kez,⁶ Şarlman döneminde yılda bir kez Mart ayında ya da ilkbahar-yaz gibi toplanırdı.⁷ Başlangıçta

⁴ Pössel`e göre sıklıkla geçen *consensus fidelium* (*sadıkların oybirliği*) ifadesi imparatorluğun önde gelen sadık üyelerinin görüşüne de başvurulduğunu düşündürmektedir. Christina Pössel, "Authors and Recipients of Carolingian Capitularies, 779-829", *Texts and Identities in the Early Middle Ages*, ed. R. Corradini vd. (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2004), 253.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Fustel de Coulanges, "De la congection des lois au temps des Carolingiens", *Revue Historique* 3/1 (1877), 3-30.

⁶ "Ut bis in anno sinodus fiat. Prima sinodus mense primo, quod est Martias Kalendas, ubi domnus rex iusserit, eius praesentia. Secunda sinodus Kalendas Octubris aut ad Suessionis vel aliubi ubi ad Martias Kalendas inter ipsos episcopos convenit", Alfredus Boretius (ed.), "Concilium Vernense", *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 34.

⁷ Franklarda meclis toplanma zamanları ve meclislere katılım ile ilgili olarak bk. Ferdinand Lot, "Le Premier Capitulaire de Charlemagne", *Ecole pratique des hautes etudes*,

tüm özgür erkeklerin katılımı zorunluymışken zamanla ileri gelen soylu, kont, piskopos, başrahip gibi kişilerin katılımıyla yapılmaya başlanmıştır.⁸ Gündemdeki konular bu mecliste tartışılır ve alınan kararlar kanunname olarak yayımlanarak kraliyet arşivlerinde saklanırdı. Bazı maddeler sonradan görüşülmek üzere yarım cümle halinde yazılır, taslak olarak bırakılırdı. Mecliste sınırlı sayıda konu görüşülebileceği için yıllık meclis ardından yayımlanan kanunnameler belirli sayıda olurdu. Bu nedenle aralarda da kanunname çıkarılabiliyordu. Kanunnameler kopyalandıktan sonra bu kopyalar Frank topraklarının her yerindeki kraliyet memurlarına gönderilirdi. Bir diğer seçenек bölge temsilcilerine gönderilmeleri ve kontlarla piskoposların temsilcilere gelip kendi kopyalarını almalarıydı. Onlar da metni çoğaltıp sorumlu oldukları bölgelerin dini ya da sivil önde gelenlerine gönderiyor ve halka ilan etmeleri isteniyordu. Kararların halka ilan edildiği yerlerden bazıları adli meclisler ya da duruşmalar, şehrin pazar yerleri ve kiliselerdi. Teoride olması gereken buydu ancak pratiğe bakıldığında bu sistemin her zaman yürümediği görülmektedir. Yine de kararnameler Orta Çağ boyunca büyük bir güce sahiptir.

Dini konular tartışılırken genelde sadece piskoposların onayı istenirdi. Franklarda bu sivil-dini meclisler yanında bir de piskoposların gözetiminde toplanan dini meclisler vardır. *Sinod* denilen bu meclisler çoğunlukla genel meclis ile eş zamanlı toplanırdı. Bazen genel mecliste sadece dini konular görüşülebiliyor, bu durumda ona da *sinod* deniyordu. Bu meclislere verilen diğer isimler arasında *conventus* ya da *placita* da vardır. Piskoposlar kendi kilise yasalarını belirlerken genel meclislerde alınan kararlardan yararlanıyor ya da kilise meclis gündemlerinde onlara yer veriyorlardı.⁹

Franklara ait kararname koleksiyonu incelendiğinde çoğunun Şarلمان döneminde yayımlandığı görülmektedir. Kendisi krallık durumundaki bir devleti imparatorluk statüsüne yükseltmiş, 800 yılında papanın elinden imparator tacını giyerek, Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılışından sonraki ilk imparator olmuştur. Bu başarısının ardında yatanlardan birkaçı çok sayıda kararname yayımlaması, bunların uygulanması için görevliler, teftişi için müfettişler ataması ve dindar bir lider olmasına paralel olarak, ruhban sınıfa çok önem vermesidir. Kararnamelerindeki maddeler incelendiğinde hemen hemen hepsinde dini bir talimat bulmak mümkündür. Hatta

Section des sciences historiques et philologiques (1924), 8-11.

⁸ Prensipite bir din adamının kendi piskoposu ya da başrahibinin emri olmadan mahkemeye katılması yasaktır. 755 Ver Konsili 18.maddesi bunu açıkça belirtmektedir: “ut nullus clericus ad iudicia laicorum publica non conveniat nisi per iussionem episcopi sui vel abbatis”, Boretius (ed.), “Concilium Vernense”, 36. Bu nedenle bu meclislerin adli değil genel siyasi meclisler olduğu düşünülmektedir.

⁹ Francis Schaefer, “Capitularies”, *The Catholic Encyclopedia* (New York: Robert Appleton Com., 1908), 3/310-311.

kral olur olmaz yayımladığı ilk kararnamesi, bir maddesi hariç, tamamen ruhban sınıfa yöneliktir. Hem bu nedenle hem de gerek ülkemiz gerekse dünya literatüründe orijinal dili olan Latince dillere halde tercüme edilip değerlendirilmiş bir yayına rastlanmadığı için makalemize konu olarak seçilmiştir.

Karoli Magni Capitulare Primum (Büyük Charles'ın İlk Kararnamesi)

Kararnamenin üç edisyonu bulunmaktadır ve her biri yayımlanmış zamanı için farklı tarih vermektedir. Genel olarak kabul edilene ise 774'ten önce yayımlandığıdır çünkü bu tarihte Şarlıman Lombardların Kralı olmuştur ve kararnamede böyle bir unvandan bahsedilmemektedir. İlk edisyon Stephen (Etienne) Baluze¹⁰ tarafından Laon Aziz Vincent Manastırında bulunan, şimdi kayıp bir elyazmasından alınmıştır.¹¹ Baluze kararname yılı olarak 769'u vermektedir. 1835 tarihli ikinci edisyon G. Pertz'e aittir.¹² Pertz tarih olarak 769-771'i önermektedir. Bizim de kaynak olarak aldığımız 1883 tarihli Alfredus Boretius edisyonu üçüncü ve son edisyondur, tarih olarak 769 ya da kısa bir süre sonra demektir.¹³

Giriş (1.madde):“Karolus, Tanrı'nın lütfuyla kral, Frankların krallığının lideri, kutsal kilisenin adanmış/sadık koruyucusu ve her konuda yardımcısı. Kutsal makamın ve tüm sadık adamlarımızın teşviki ve özellikle piskoposların ve geri kalan rahiplerin tavsiyesiyle,

¹⁰ Baluze bu edisyon için 1677 tarihini vermektedir. Önce 18 maddenin içerikleri kısa kısa belirtmekte sonra tam metinlere geçmektedir. S. Baluze (ed.), *MGH, Cap. Reg. Fran. I*, (Paris: Quillau, 1780), 189-194.

¹¹ Bulunduğu bir diğer yer Benedictus Levita'nın koleksiyonudur ancak Levita bazılarında göre “sahtekâr” kabul edildiği için kararnamenin gerçekliğini sorgulayanlar vardır. Bugün Levita'nın sahte üretici olduğu tezi büyük oranda çürütülmüştür ve bunu sağlayan kişi Gerhard Schmitz'dir (1988). Veronika Lucas, “Beobachtungen zum sog. Capitulare primum Karls d. gr. in der Sammlung des Benedictus Levita”, *Monumenta Germaniae Historica* (Erişim 13.07.2022). Gerhard Schmitz ve Rosamond McKitterick kararnamenin tahrif edilmediğini savunmaktadır. Sophie Leclere, *Sexe, normes et transgressions. Contrôler les pratiques sexuelles et matrimoniales à l'époque carolingienne (740-840)* (Brüksel: Histoire de l'Art et Archeologie, Doktora tezi, 2016-7), 72; Frederick S. Paxton, *Christianizing Death* (New York: Cornell University Press, 1990), 168.

¹² Girişte bir paragraflık bilgi veren Pertz, Baluze edisyonundan, kökeninden, yılından bahsetmekte, bazı maddelerin Carloman'dan alındığını belirtmektedir. Maddelere geçtikten sonra yanlarına Carloman'dan alınanları ayrıca belirtmiştir. Dipnotlarında bazı maddeleri Carloman'ın kararnamesine ve Levita'ya bakarak düzelttiğini yazmaktadır. 18. Madde için verdiği dipnotta 549 tarihli Orleans Konsili'nin 14. Maddesi ile karşılaştırınız demektir. Georgius Heinricus Pertz (ed.), “Capitulare Generale”, *MGH LL, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1835), 32-34.

¹³ Giriş kısmında Baluze edisyonundan, Levita koleksiyonunda da bulunduğundan, oradaki yerinden, Carloman'dan alınan maddelerden, Paris ve Orleans Konsillerinden alınan maddelerden, sadece o dünyevi bir konuda olduğu için 12 maddenin tartışıldığından bahseder. Tarih ile ilgili kesin bir şey söylenemez der. Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 44-46.

ayinlerin usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesi ve röliklerin koruma altında taşınması gibi kutsal görevler için seçilenler dışında, Tanrı'nın hizmetkârlarının her yerde ve her şekilde, silah taşımalarını ya da savaşmalarını, bir orduya ya da düşmana doğru ilerlemelerini tamamen yasaklıyoruz. Her bir lider bir ya da iki piskoposu şapel rahipleriyle birlikte yanına alsın ve her bir vali erkekler tarafından itiraf edilen günahları yargılayabilen ve kefarete belirleyebilen bir rahibi yanında buldursun.”¹⁴

18 maddeden oluşan bu ilk kararname Şarlman'ın tek başına otoritesini tesis etme ve sağlamlaştırma çabasının¹⁵ bir sonucudur. Giriş cümlesinden itibaren dini özelliğini yansıtmaya başlamıştır: *Karolus, Tanrı'nın lütfuyla kral, Frankların krallığının yöneticisi, kutsal kilisenin sadık koruyucusu ve her konuda yardımcısı...* Bu ifade kraliyetin dini kurumlara ve ruhban sınıfa özen gösterme görevinin bir yansımasıdır. Ayrıca Tanrı'nın merhameti için kiliseye hediyeler sunma, azizlerin ikametgâhlarına Tanrı aşkı için bağışlar yapmanın sonucu olan manevi ödülü göstermektedir. Burada bir kralın davranışına neyin uygun olduğunu öğrenmeye olan ihtiyaç ortaya konmuştur. Ataların kararnamelerine saygı ve onaylama söz konusudur. Bu bir kraldan beklenen şeydir.¹⁶ Başka bir açıdan bakacak olursak büyüme-genişleme görevi kilisenin savunucusu olma göreviyle yakından ilişkilidir. Erken Orta Çağ'da hayati bir etkisi olan koruma/savunma (*defensio*) faktörü, bazı şeyleri sonradan görmüş, savaşçı bir aileden kraliyet ya da imparatorluk hanedanı çıkarabilmenin en önemli ya da belki tek yoludur. Önce Arnulf sonra Rudolf aileleri papalığı koruyarak imparator olmuşlardır. Şarlman da bu unvanı Arnulf atalarından miras almıştır. *Defensor ecclesiae* (kilisenin koruyucusu) 'ın Roma'daki anlamı ile Frank topraklarındaki anlamı farklıdır. Burada papayı korumaya ve emirlerine uymaya adanmış bir imparatorluk memurunu ifade etmektedir.¹⁷

İlk madde din adamlarının silah taşımamaları ve ordu ya da

¹⁴ “Karolus, gratia Dei rex regnique Francorum rector et devotus sanctae ecclesiae defensor atque adiutor in omnibus. Apostolicae sedis hortatu, omniumque fidelium nostrorum, et maxime episcoporum ac reliquorum sacerdotum, consultu servis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum et in hostem pergere, omnino prohibemus, nisi illi tantummodo qui propter divinum ministerium, missarum scilicet solemniam adimplenda et sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt. Id est unum vel duos episcopos cum capellanis presbyteris princeps secum habeat, et unusquisque praefectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus iudicare et indicare poenitentiam possit”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

¹⁵ Rosamond McKitterick, *Charlemagne* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 84.

¹⁶ McKitterick, *Charlemagne*, 237-238.

¹⁷ I. S. Robinson, “Church and Papacy”, *The Cambridge History of Medieval Political Thought*, ed. J. H. Burns (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 294.

savaş içerisinde bulunmamaları yönünde talimatlar içermektedir. Bir din adamının askeri bir birlik içinde bulunması ancak yine dini bir işlevi olacaksa mümkün kılınmıştır. Ayinleri yönetmek sadece onların işidir, dolayısıyla bunun için her yerde onlara ihtiyaç vardır. Dikkat çeken bir diğer husus röliklerin taşınması sırasında orada olmalarıdır. Orta Çağ Avrupası`nda tırnak, saç, kemik gibi azizlerden kalma unsurlar çok değerlidir. İnsanlar bu nesnelere görebilmek için uzun yollar gitmekte, onların şifa için aracı olacağına inanmaktadır.¹⁸ En sevdikleri şeylerden biri de röliklerin taşınma merasimidir çünkü kalabalık bir şekilde yapılan bu törenlerde bir mucizeye tanık olacaklarına inanmaktadırlar. Dolayısıyla kararnameye böyle bir ifadenin eklenmesi dönem algısına çok uygundur. Öte yandan Haçlı Seferleri gibi daha geç döneme ait bir olgu düşünüldüğünde Augustinus`un Haklı Savaş<sup>19</sup> fikriyle ordulara katılan din adamlarının varlığı da yadsınamaz bir gerçektir. Buna paralel olarak Holt`a göre,²⁰ bu tip yasaklar aristokratik sınıftan gelen birçok önemli Erken Orta Çağ piskoposu tarafından görmezden gelinmiştir.

2. madde: “Rahipler ne Hristiyanların ne paganların kanını akıtmasınlar.”²¹

Orta Çağ Avrupası`nda piskoposlar kontların ve askerlerin danışmanlığını yapan kişilerdir çünkü ruhban sınıfokuma yazma bilen tek sınıfıdır. Din adamlığının dünyevi avantajları artınca, önceden bunu Romalıların eline bırakan Germenler 7.yüzyıldan itibaren dini hayata girmeye başlamışlardır. Bunu Frank dilinde isimleri olan din adamı sayısının artmasından anlıyoruz. Bu kişiler, sonradan din adamı oldukları için, bir süre sonra önceki hayatlarında var olan dünyevi faaliyetlere yönelmeye başlamışlardır. Bu nedenle din adamlarını dünyevi alışkanlıklarından uzak tutacak yasalara gerek duyulmuştur. Öte yandan piskoposlar kendi topraklarında asker yetiştirerek onları orduya göndermekle kalmamışlar, kendileri de bir zorunluluk olarak orduya katılmış ve hatta bedensel olarak da hizmet etmişlerdir. Her özgür Frank doğuştan halkının yaptığı savaşlara katılma hakkına sahiptir ama din adamı olduğunuzda bu haktan yararlanma durumu ortadan kalkmaktadır. Sonradan din adamı olan Franklar bu haktan mahrum kalmak istememişlerdir. Ayrıca kendilerinin de eylemde

¹⁸ Rölikler ve hac ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Diana Webb, *Medieval Pilgrimage*, (Hong Kong: Palgrave Macmillan, 2002), 5-6.

¹⁹ Fulya Ereker, “İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler* 1/3 (Güz 2004), 7; Mehmet Dalar, “Uluslararası Hukukta “Haklı Savaş” Doktrini”, *Muhafazakâr Düşünce* 4/15 (Kış 2008), 231.

²⁰ Andrew Holt, *Medieval Masculinity and The Crusades: The Clerical Creation of a New Warrior Identity* (Florida: University of Florida, Doktora Tezi, 2013), 86.

²¹ “Ut sacerdotes neque christianorum neque paganorum sanguinem fundant”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

bulunabileceğini göstererek dünyevi komşularının din adamlarının mülklerini zorla işgal edemeyeceğini kanıtlamak istemişlerdir. Burada kastedilen şey muhtemelen ruhban sınıf mülklerinin hükümdarlar tarafından askerlerin ödüllendirilmesi için kullanılmasıdır. Papa Boniface bu tür uygulamaları engellemeye çalışmış ve ruhban sınıfın silah taşımalarını yasaklamıştır. Ayrıca din adamlarının dini görev için yetecek kadarı orduya eşlik edecek ve kendilerine uygun görevleri yapacaklardır. Bu reformun çok uzun sürmediğini Şarlman tarafından babası Kısa Pepin'in bu konudaki yasasının tekrarlanmasından anlıyoruz. Bu yasa "ruhban sınıf silah taşımak yerine korunmak için Tanrı'ya güvenmelidir" demektir. Aslına bakıldığında piskoposların zannettiği gibi bu tür yasalar onları onurlarından mahrum bırakmamaktadır ancak yine de Şarlman'dan sonra bu eğilim daha da artmıştır. İngiltere'de de din adamları özgür oldukları gerekçesiyle silah taşımak isteyince orada da bunu kontrol etmek için yasalar çıkarılmıştır.²² Önceki maddeyi destekler nitelikteki bu ikinci madde tam olarak bu konuyla ilgilidir. Din adamlarının, dini inancı ne olursa olsun kimsenin yaralanmasına, kanının dökülmesine sebep olmaması, bizzat bu eylem içinde bulunmaması istenmiştir. Buradan din adamlarının paganlara karşı tavır almadığı onlara karşı savaşılmadığı ya da onları Hristiyanlığa döndürmek için çaba gösterilmediği anlamı çıkarılamaz. Tam tersine kıta içinde pagan inanışına sahip topluluklara düzenlenen hareketler bizzat din adamlarının teşviki ile yapılmıştır. Albi kentinde ortaya çıkan Katharlara ya da kuzey bölgelerde yaşayan farklı kökenden halklara düzenlenen İç Haçlı Seferleri'nde din adamlarının vaazları çok etkili olmuştur. Burada yasaklanan şey din adamının bizzat kendisinin bu eylemi gerçekleştirmesidir.

Din adamlarının Frank yönetimi altında ilk kez ne zaman askeri hizmete çağrıldığı tam olarak bilinmese de muhtemelen Charles Martel (ö. 741), kapsamlı seferlerinde, toprak sahibi piskopos ve başrahiplerden merkezi orduya asker göndermelerini istemiştir. Pepin (Kısa Pepin, ö. 768) ve Carloman (ö. 754), reformcuların öfkelerini çekmeye yetecek kadar sıklıkla onları şahsen savaşa çağırmıştır. Şarlman ise papalıkla olan yakın ilişkisi neticesinde Boniface'in yolundan giderek, bu maddeyle din adamlarını savaşmaktan tamamen uzaklaştırabilmiştir.²³ Yine de Şarlman'dan sonra bu uygulamanın devam ettiğini gösteren belgeler az değildir. Örneğin Dindar Louis (öl. 840) döneminde Turin Piskoposu Claudius'un mektubu (820)²⁴

²² James C. Robertson, *History of Christian Church III* (New York: Pott, Young and Co., 1874), 207-208.

²³ Nicholas Edward Friend, *Holy Warriors and Bellicose Bishops: The Church and Warfare in Early Medieval Germany*, Unpublished Master Theses (California: San Jose State University, 2015), 31.

²⁴ E. Dümmler (ed.), "Claudii Taurinensis Episcopi Epistolae 6", *MGH Epp. IV*. (Berlin:

ve Kel Charles (öl. 877) döneminde Ferrieres Başrahibi Lupus Servatus'un mektupları²⁵ bu durumu gözler önüne sermektedir.

Din adamlarının Şarلمان döneminde askeri hizmete çağrılmasını istemeyen Papa Hadrianus, krala yazdığı mektubunda (784-791) Luka 22:38'deki iki kılıç kuramına atıf yaparak, piskoposun dünyevi silah değil ruhani silah taşıması gerektiğini, din adamlarının askeri hizmette bulunmasına izin vermeyeceğini, onların orduda ruhun kurtuluşu ya da ebedi hayat için vaaz vermesi, itirafları dinlemesi ve günah çıkarması gerektiğini yerleşik kiliselerdeki din adamlarının ise Tanrı'nın onlara emanet ettiği insanları yönetebileceklerini²⁶ belirtmektedir.

Öte yandan Şarلمان döneminde de olsa, kilise vassallarının kendi birliklerini yönetmeleri gerekmekte ancak bu birlikler din adamlarından değil din adamı olmayan kiracılardan oluşmaktadır. Bir başrahip ya da piskoposun miğferini takarak adamlarını kraliyet ordusuna katılmaları için toplaması olağan olsa bile, tüm kilise lordları bu durumdan memnun değildir. Kralın onlara bu konuda tanıdığı muafiyetler bunun bir göstergesidir.²⁷803 yılına ait bir dilekçede durumdan rahatsız olan din adamlarının imparatora başvurdukları görülmektedir. Dilekçede, "hepimiz dizlerimizi kırarak bu dileği majestelerine iletelim ki gelecekte piskoposlar, bugün olduğu gibi, savaşa gitme zorunluluğu altında ezilmesinler,"²⁸ "sizden istediğimiz tüm bu şeyler sizin ve bizim tarafımızdan ve sizin ve bizim haleflerimiz tarafından gelecek zamanlarda ve sonsuza kadar korunsun diye...onları yasalarınız arasına katmanızı rica ediyoruz"²⁹ denmektedir. Kral hiç vakit kaybetmeden ve hiç kimseye danışmadan dilekçeye cevap vermiş, istenen şeyin yerine getirileceğini ancak tüm gelecek için geçerli olacak bir yasayı çıkarmak için piskoposların ve kontların çoğunluğunun toplanacağı genel meclise kadar³⁰ beklemek gerektiğini belirt-

Weidmann, 1895), 601.

²⁵ E. Perels (ed.), "Lupi Abbatis Ferrariensis Epistolae 78", *MGH Epp. VI.* (Berlin: Weidmann, 1925), 71; Perels, "Lupi Abbatis", 95.

²⁶ "omnis episcopus spiritalem teneret armam et non terrenam....ut nullo modo sic fieri permittat;...pro salute anime sunt, seu aeternam vitam adipisci predicantes eorumque confessionem suscipientes,... ceteri vero episcopi atque presbiteri in eorum degentes ecclesiis,...regere populum a Deo sibi commissum", E. Dümmler (ed.), "Codex Carolinus 88", *MGH Epp. III.* (Berlin: Weidmann, 1892), 625.

²⁷ Friend, *Holy Warriors*, 32.

²⁸ "Flexis omnes precamur poplitibus majestatem vestram ut Episcopi deinceps, sicut haec tenus, non vexentur hostibus", E. Baluze (ed.), "Capitulare Octavum 803", *Cap. Reg. Fran. I* (Paris: Parisiensis Typograhus, 1677), 405.

²⁹ "postulata concedite. Ut ergo haec omnia a vobis & a nobis, sive a successoribus vestris & nostris futuris temporibus absque ulla dissimulatione conserventur...inter vestra capitula interpolare praecipite", Baluze, "Capitulare Octavum 803", 408.

³⁰ "sicut petistis, concedimus. Et quando..., ad generale placitum venerimus, sicut petistis,...scriptis firmare, nostris nostrorumque atque futuris temporibus irrefragabiliter manenda firmissime Domino amminiculante cupimus...& ad proximum synodalem

miştir. Buradan hareketle yasaya böyle bir madde koymanın gerekli olduğunu ve kralın uzun vadeli yasalar için, şeklen de olsa, birilerine danışması gerektiğini anlıyoruz. Başka bir deyişle, yukarıda söylenenleri destekler nitelikte, bir fikrin resmi yasa haline gelmesi için, usulen de olsa, bir meclisten geçmesi gerektiğini görüyoruz.

Özellikle kararnamenin yayımlandığı erken dönemde ve tabii ki Şarlman'ın idaresi altında, paganların Hristiyan olması için çok çaba sarf edilmiştir.³¹ Bunun için pek çok sefer düzenleyen kral, yayımladığı bir dizi kararname ile sert yaptırımlar da getirmiştir. Askeri olarak en çok uğraştığı, yönetiminin neredeyse her döneminde sorun çıkarmış olan tek yer Saksonya'dır. Bu nedenle seferlerin çoğunu oluşturan 18'i bu bölgeye yapılmıştır. Sonunda galip gelerek onlara Hristiyanlığı zorla kabul ettirmiştir ama bu süreçte binlerce kişiyi öldürmüş, kılıç zoruyla paganları Hristiyanlığa geçirmiştir. Özellikle Verden kraliyet kampında bir günde 4500 Saksonu³² öldürtmesi nedeniyle *Verden Kasabı* olarak da anılmaktadır. Biyografi yazarı Einhard,³³ Şarlman'ın Saksonlarla bu kadar uzun süre mücadele etmek zorunda kalmasını, Saksonların verdikleri sözleri tutmamalarına bağlamaktadır. Bu süreçte pek çok din adamı Saksonları Hristiyan yapmaya çalışmış ve bu uğurda can vermiştir.

Kararnamenin mimarı Şarlman'ın da yaşadığı Galya toprakları 6. yüzyılda pek çok kilise saldırısına ve rahip ölümüne şahit olmuştur. Dönemin yazarı Tourslu Gregory bu konuda önemli bilgiler vermektedir. Ona göre din adamları saldırıya uğrasalar da karşısındakinin iyiliğini ve kurtuluşu istemektedir. Dolayısıyla din adamlarının kendilerini korumak için kan akıtmak zorunda kalabilecekleri tarzında bir yaklaşım da çok gerçekçi değildir. Ruhban sınıfa karşı askeri saldırı düzenlemenin altında yatan sebep kiliselerin kumaş, sanatsal obje ya da vazo gibi değerli eşyaları barındıran zengin yerler olmalarıdır.³⁴

3. madde: “Tanrı'nın tüm hizmetkârlarına avlanmayı, köpeklerle birlikte sahipsiz ormanlık arazileri (gezmeyi), şahinlere ve kartallara sahip olmayı yasaklıyoruz.”³⁵

nostrum conventum ac generale placitum, ubi plures episcopi et comites convenerint, ista, sicut postulatis, firmabimus”, Baluze, “Capitulare Octavum 803”, 408-410.

³¹ Şarlman'ın pagan Saksonlar üzerine düzenlediği seferler için bk. Özlem Genç, *Orta Çağ'ın İlk Laik Biyografisi, Einhard Vita Karoli Magni* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2016), 91-95; Murat Tural, “Şarlman Zamanında Hristiyanlığın Yayılışı: Çifte Kılıç mı, Gönü Dili mi?”, *History Studies* 12/3 (Haziran 2020), 1217-1231.

³² Jacob Isidor Mombert, *A History of Charles the Great* (London: Kegan Paul, Trench & Co., 1888), 118.

³³ Genç, *Einhard*, 91.

³⁴ Laury Sarti, “The Military, the clergy and Christian faith in sixth-century Gaul”, *Early Medieval Europe* 25/2, 2017, s. 176.

³⁵ “Omnibus servis Dei venationes et silvaticas vagationes cum canibus, et ut accipitres et

Orta Çağ Avrupası`nda avlanmak her kesimin rağbet gösterdiği bir eğlence türüdür. İnsanlar avlanırken sadece eğlenmez aynı zamanda spor da yapmış olurlardı. Avlanan hayvanların yemek olarak sağladığı fayda ise geri plandaydı. Bu nedenle bahsi geçen dönemde avcılara hitaben çok sayıda el kitabı yazılmıştır. Bu eserlerde doğa tarihi ve köpek ya da at gibi hayvanların bakımı ile ilgili bilgiler bulmak da mümkündür. Başka bir deyişle, *ars venandi*(Avlanma Sanatı) denen bu eserler Orta Çağ veterinerleri ya da veterinerlik tarihi açısından da önemli kaynaklardır. Öte yandan av yapılan yerler olan ormanlar tüm bölge halkının ortak malıyken, kraliyete ait ormanlar da vardır. Bu ormanlar kralın özel mülkü kabul edildiği için buralarda geçerli bir orman hukuku da gelişmiştir.Orman hukuku kamu hukukundan ayrıdır. Bu yasalarla korunan tek şey hayvanlar değildir, tüm ağaçlar, yapraklar, çimenler ve çalılıklar da korumaya dâhildir.³⁶

Orta Çağ Avrupası`nda din adamlarının avlanması, şahin uçurması ve köpeklerle dolaşması dünyevi ve boş bir iş olarak görülmüş ve sıklıkla yasaklanmıştır. Buna rağmen din adamlarının özellikle de piskoposların avlandığına dair çok sayıda kanıt vardır. Hatta Albertus Magnus, Egidius de Aquino ya da Gace de la Buigne gibi din adamları avcılık üzerine eserler yazmışlardır. Salisburyli John gibi bazı yazarlar ise avcılıkla dalga geçmişlerdir. Öte yandan şahinle avlanma ruhun yükselişi ya da Mesih aşkı için metafor olarak da kullanılmıştır. 15. yüzyıldan kalma bir şiirde, şahinle avlanan birinin ona et vererek şahinini geri çekmesi gibi, Mesih de yaralarını göstererek günahkârları geri kazanmıştır. Belçika`da Bavo, Fransa`da Gengoult ve Thibaut, Doğu Avrupa`da Tryphon gibi pek çok aziz elinde şahinle tasvir edilmiştir. Azizlerin hayat hikâyeleri avlanma anekdotları da içermektedir. Avcıların koruyucu azizi Hubertus`dur. Bu eserlerden daha yaygın olanları avcılığın olumsuz yönlerini işleyen eserlerdir. Ahlak kitapları ve vaaz koleksiyonlarında avcı, şeytani sembolize etmektedir. Avlanmak bazen, şeytani güçlerin Hristiyanların ruhlarına karşı savaşı olarak görülmektedir.³⁷

Story,³⁸ Orta Çağ kefarete kitaplarından örnekleri incelediği çalışmasında meslekten din adamlarının avlanmasına iyi gözle bakılmaz ve yasaklanırken, meslekten olmayan (seküler) din adamlarının avlanmaması gerektiğine ya da ava katılmalarına izin verilmediğine dair bir veriye ulaşamadığını, ek olarak av faaliyetlerine katılan ruhban sınıf üyeleri için belirlenen kefaretin ciddi hatalar için veri-

falcones non habeant, interdicimus”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

³⁶ Henry L. Savage, “Hunting in the Middle Ages”, *Speculum* 8/1 (January 1933), 33.

³⁷ An Smets - Baudouin van den Abeele, “Medieval Hunting”, *A Cultural History of Animals in the Medieval Age*, ed. Brigitte Resl (Oxford: Berg, 2007), 73-75.

³⁸ Marek Story, “Polowania Duchownych W Swietle Sredniowiecznyc Ksiag Pokutnych”, *Kosciol I Prawo* 10/23 (2021), 239-251.

lenle kıyaslandığında daha ağır olduğunu belirtmektedir.

Şarlman bu kararnamesinde amcası Carloman (ö. 754)'ın 21 Nisan 742'de³⁹ yayımladığı kararnameden bazı maddeleri (1,3,6,8) aynı şekilde almıştır. Bunlar arasında en belirginini ruhban sınıfın avlanmasının, köpeklerle ormanda dolaşmasının, şahin ya da kartal beslemesinin yasaklandığı üçüncü maddedir. Aslında bu yasak Geç Antik Çağ'da konulmuştur.⁴⁰ Aynı konuda babası Kısa Pepin'in⁴¹ talimatını benimsememiştir çünkü o, amcasının kine göre daha az kapsayıcı ve serttir. Şarlman bu yasağı 789'daki kararnamesinde de tekrarlamış, piskopos, başrahip ve hatta baş rahibelerin köpek, şahin, kartal ya da soytarı sahibi olmasını yasaklamıştır.⁴² Yalnız bu madde bize baş rahibelerin avlandığını düşündürmemelidir, ruhban sınıf mensupları sıklıkla misafirlerini eğlendirmek için bu hayvanlardan yararlanmışlardır. Aslında bu yasak Kutsal Kitap'ta geçen *Tanrı'ya hizmet eden hiç kimse dünyevi aktiviteler içinde bulunmamalıdır*⁴³ hükmü ile aynı doğrultudadır. Aynı lider sonraki kararnamelerinde başrahiplerin avcılara sahip olmasını,⁴⁴ hatta adaleti sağlamak için toplanılacağı yani dava görüleceği günler ve kutsal Pazar günlerinde ruhban olmayanların avlanmasını (ve oyuna dair faaliyetlerde bulunulmasını) da yasaklamıştır.⁴⁵ Başarılı olup olmadığına bakıldığında tamamen başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir, aksi olsaydı 1215 4. Lateran Konsili'nde gerek görülüp yeniden yasadışı ilan edilmezdi.⁴⁶

³⁹ Alfredus Boretius (ed.), "Karlmanni Principis Capitulare 21 Nisan 742", *MGH Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 25.

⁴⁰ Eric J. Goldberg, "Louis the Pious and the Hunt", *Speculum* 88/3 (2013), 617.

⁴¹ Alfredus Boretius (ed.), "Pippini Principis Capitulare Suessionense 2 Mart 744", *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 29.

⁴² "Ut episcopi et abbates et abbatissae cupplas canum non habeant nec falcones nec accipitres nec ioculatores", Alfredus Boretius (ed.), "Duplex Legationis Edictum", 30, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 64; "ut episcopi, abbates, presbiteri, diaconus nullusque ex omni clero canes ad venandum aut acceptores, falcones seu sparvarios habere presumat..." Alfredus Boretius (ed.), "Capitulare Missorum Generale" 1, 19, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 95; "ut tam episcopi quamque et presbiteri seu diaconi vel abbates et monachi nulla venatione per se facere praesumat aut ubi ipsi presentes sunt", Alfredus Boretius (ed.), "Capitulare Mantuanum Primum, Mere Ecclesiasticum", 6, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 195.

⁴³ *Biblia Sacra* (01.08.2022), Timoty 2-2.4: nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus.

⁴⁴ "...ne venatores habeant...", Alfredus Boretius (ed.), "Capitulare Aquisgranense", 1, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 170.

⁴⁵ "...diebus dominicis...nec venationes exerceant", Alfredus Boretius (ed.), "Admonitio Generalis", 81, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 61; "ut comites nostri propter venationem et alia ioca placita sua non dimittant...", Alfredus Boretius (ed.), "Capitulare de Causis Diversis", 1, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 135.

⁴⁶ Eric Goldberg, *In the Manner of the Franks* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2020), 194-196.

Aynı konuyla ilgili 1311-1312 Vienne Konsili`nde de karar alınmıştır. Papa V. Clemens, din adamlarının avlanmaktan kaçınmasını, manastır ya da yaşadıkları evlerde tutmayacaklarsa kuş ya da av köpeği besleyebileceklerini ancak avlanırken görülmemelerini belirtmiştir.⁴⁷ Bu kurala uymayanlar disiplin cezasına çarptırılacaktır. Bu madde çok açıkça din adamlarının dünyevi uğraşlardan uzak durması için konulmuştur. Avlanmak ya da hayvan sahibi olmak, bunu bir uğraş haline getirmek zaman alacak eylemlerdir ve din adamlarının Tanrı için çalışmaktan, insanlara yardım etmekten, kendi kurumlarının ihtiyaçlarını yerine getirmekten başka bir şeye vakit ayırmaları engellenmeye çalışılmıştır.

4. madde: “Kilise hukuku hükmüne göre piskopos ya da rahiplerin tanımadıkları, herhangi bir yerden gelen kişiler, kilise meclisi incelemesi/soruşturmasından önce kilise hizmetine kabul edilmemesi.”⁴⁸

Orta Çağ Avrupası`nda dini hizmet ve dolayısıyla din adamları kraldan sonra soylularla neredeyse denk hatta belki daha üst konumda bulunmaktadır. Bir kişinin din adamı olması hiç kolay değildir. Özellikle üst düzey bir makam söz konusu olduğunda bu kişiler çoğunlukla soylu, varlıklı ailelerin mirastan pay alamayan oğullarıdır. Mirastan pay alamamalarının nedeni tek elden yönetim için tüm mirasın en büyük erkek çocuğa bırakılmasıdır. Geri kalan erkek çocuklar için en iyi kariyer din adamı olmaktır ve çoğu küçük yaşlardan itibaren bu mantıkla, bu yönde eğitim almaktadırlar. Bazıları erken yaşlarda manastırlara giderken, bazıları da herhangi bir tarikata mensup olmadan katedral okullarında eğitilmektedir. Sonunda iyi bir eğitim alan bu çocuklar üst düzey dini makamlara gelmek için çaba sarf etmektedir. Dini bir hizmet söz konusu olduğunda her kademe elbette önemlidir. Özellikle halkla doğrudan temas içerisinde olacak rahiplerin hizmeti kilise ve papalık için hayati önem taşımaktadır. Halka dini dogmaları anlatacak, anlaşmazlıkları çözecek, günahlarını çıkartacak, kefaretlerini belirleyecek, yerel kiliselerdeki ayinleri yönetecek, dolayısıyla ruhban sınıf içinde belki de en aktif faaliyetleri yerine getirecek olanlar kilise rahipleridir.

⁴⁷ “Porro a venationibus et aucupationibus omnes semper abstineant, nec eis interesse, aut canes vel aves venaticos per se vel alios tenere praesumat, nec a familiaribus secum morantibus teneri permittant, nisi saltus, vivaria vel garenas proprias, vel ius venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi vel ferae aliae forsan essent, quo casu hoc eis permittitur, dum tamen infra monasteria seu domos, quas inhabitant, aut eorum clausuras venaticos canes non teneant, nec venationi praesentiam exhibent personalem”, Aemilius Friedberg (ed.), *Corpus Iuris Canonici II*, 3:10.1, (Leipzig: Officina Bernhardi Tauchnitz, 1881), 1167.

⁴⁸ “Statuimus, ut secundum canonicam cautelam omnes undecunque supervenientes ignotos episcopos vel presbyteros ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admitteremus”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

Dördüncü madde bize kilise hizmetine alınacak bu kişilerin öncesinde bir incelemeden geçtiğini göstermektedir. Bu dönemde herkes bir dini okul okuyamadığı ve mezuniyet durumu/belgesi söz konusu olmadığı için kilisede görev yapacak kişilerin ya iyi bir incelemeden geçmesi ya da zaten bu görevlerde bulunan din adamlarının tanıdığı, güvendiği birisi olması şartı aranmaktadır. Öte yandan Torres`a göre,⁴⁹ cümleye başlarken ifade edilen, maddenin dayandırıldığı kilise hukuku hükmüne herhangi bir kararnamede rastlanmamıştır.

Yabancı bir rahibin görevlendirilmesinde izlenen prosedür kral kararnamelerinde şöyle açıklanmaktadır: başdiyakozun çağrısıyla bir sinod toplanıyor ve hem kontun hem bu kişinin oraya katılması gerekiyor. Kişi bunu reddederse, kont tarafından bunu yapmaya zorlanması ve kendisinin ya da onu savunacak olan birinin 60 solidus tazminat ödemesinden sonra rahibin sinoda katılması gerekiyordu. Piskopos rahip ya da keşiş hakkındaki son kararı burada kilise hukukuna göre veriyor, alınan 60 solidus ise kralın şapeline/kilisesine gidiyordu. Eğer birisi bu kişi hakkında şiddet ya da iffetsizlik iddiasında bulunursa, kont bu kişiyi bir piskopos eşliğinde kralın huzuruna gönderiyor, kararı kral veriyordu.⁵⁰ Sinod kralın emrettiği yerde ve onun huzurunda yılda iki kez toplanıyordu, ilki Mart`ın ilk günü, ikincisi Ekim`in ilk günüydü.⁵¹

136 | db

5. madde: “Rahipler çok sayıda (birden fazla) eşe sahip olmuşlarsa, Hristiyanların ya da paganların kanını akıtmışlarsa, kilise kanunlarına karşı gelmişlerse rahiplik görevinden mahrum bırakılınsınlar çünkü ruhban olmayanlardan daha kötü haldedirler.”⁵²

Görüldüğü üzere burada din adamlarının evlenmemesi gibi bir yasak durumu yoktur, verilen talimat birden fazla kadınla birlikte olan din adamlarına yöneliktir. Aslında kararnamenin yayımlandığı

⁴⁹ Marcos Torres, “Suitability for Priestly ministry in the Carolingian Reform”, *Becoming a Priest*, ed. S. A. Szurumi vd. (Berlin: Frank & Timme GmbH, 2019), 87.

⁵⁰ “De presbyteris et clericis sic ordinamus, ut archidiaconus episcopi eos ad synodum commoneat una cum comite. Et si quis contempserit, comes eum distringere faciat, ut ipse presbyter aut defensor suos LX solidos componat et ad synodum eat. Et episcopus ipsum presbyterum aut clericum iuxta canonicum auctoritatem deiudicare faciat. Solidi vero LX de ipsa causa in sacello regis veniant. Et si aliquis per violentiam presbyterum aut clericum aut incestuosum contradixerit, tunc comes ipsam personam per fideiussores positam ante regem faciat una cum misso episcopi venire; et dominus rex distringat, ut ceteri emendatur”, Alfredus Boretius (ed.), “Pippini Regis Capitulare 13”, *MGH Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 32.

⁵¹ “Ut bis in anno sinodus fiat. Prima sinodus mense primo, quod est Martias Kalendas, ubi dominus rex iusserit, eius praesentia. Secunda sinodus Kalendas Octobris”, Boretius (ed.), “Concilium Vernense”, 34.

⁵² “Si sacerdotes plures uxores habuerint vel sanguinem christianorum vel paganorum fuderint aut canonibus obviaverint, sacerdotio priventur, quia deteriores sunt secularibus”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

Erken Orta Çağ`da, 5. yüzyılın başlarından itibaren üst makamlara atanan din adamlarının evlenmelerini önlemeye yönelik faaliyetler vardır, bunlar kilise hukukunda rutin hale gelmiştir.⁵³ Seçkin din adamları hem ideoloji hem de uygulamayla desteklenen bir bekârlık statüsüne sahiptirler. Geç antik dönemden itibaren iffeti korumak çileci yaşamın bir gereğidir ve 6. yüzyılda manastırlar kurulup kapalı kapılar ardında dini yaşam başladığında, bu durumda bir değişiklik olmamıştır. Din adamlarının evine temizliğe kadın gelmesine bile gerek olmadığı çünkü bunun din adamını skandala karşı savunmasız hale getireceğine inanılmaktadır.⁵⁴ Yine aynı yüzyılda III. Orleans Konsili (538), evli olan diyakoz veya rahiplerin eşleriyle birlikte olmasını yasaklamıştır.⁵⁵ 9. yüzyıla geldiğimizde Frank piskoposları, din adamlarının hafifmeşrep kadınlarla ilişki kurmasını engellemeye hevesli olsalar da, ruhban sınıf evliliğine karşı yasalar çıkarmamışlardır.⁵⁶ Genel olarak Hristiyan Avrupa`da din adamlarının evlenmesi gerektiği fikri yaklaşık 10. yüzyılda yoğun olarak tartışılmaya başlanmış ve 12. yüzyılda büyük oranda kabul görmüş, artık rahiplerin evlenmesine yasal olarak izin verilmez olmuştur. Yalnız bu durum meslekten olmayan (yani piskopos, rahip, keşiş olmayan) din adamları için geçerli değildir. Onlar kadın partnerleriyle yaşamaya ve hiçbir meşruiyet olmadan fiili olarak evlenmeye devam etmişlerdir.⁵⁷

Rahiplerin evlilik yasağının gerekçeleri arasında Hz. İsa`nın bekâr olması örnek gösterilmekle birlikte, aklında bu tip düşünceler olan din adamlarının ayinleri idare etmekte zorluk yaşayacaklarına da inanılmıştır. Ayrıca evli ve çocuk sahibi bir rahibin kilise mülklerini çocuklarına devretmek ya da vermek gibi bir istek duyacağından endişe edilmiştir.⁵⁸ Öte yandan, özellikle konunun ciddi boyutta tartışıldığı 11. yüzyılda,⁵⁹ rahiplerin, evlenme yasağına büyük direnç gös-

⁵³ Julia Barrow, *The Clergy in the Medieval World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 10.

⁵⁴ Rachel Stone, "Gender and hierarchy: Archbishop Hincmar of Rheims (845-882) as a religious man", *Religious Men and Masculine Identity in the Middle Ages*, ed. P. H. Cullum vd. (Woodbridge: Boydell Press, 2013), 41.

⁵⁵ "Ut nullus clericorum a subdiacono et supra, qui uxores in proposito suo adipere inhihentur, si forte iam habeat, misciatur uxori", Fridericus Maassen (ed.), "Concilium Aurelianense", MGH, Conc. I (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1893), 73.

⁵⁶ Wilfried Hartman, *Kirche und Kirchenrecht um 900*, MGH, 58, Hanover, 2008, s. 117-8`den aktaran Barrow, *The Clergy in the medieval World*, 136.

⁵⁷ Jennifer D. Thibodeaux, "The defence of clerical marriage: Religious identity and masculinity in the writings of Anglo-Norman clerics", *Religious Men and Masculine Identity in the Middle Ages*, ed. P. H. Cullum vd. (Woodbridge: The Boydell Press, 2013), 63.

⁵⁸ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Huddersfield Üniversitesi`nde Dr. Pat Cullum ve Dr. Katherine Lewis tarafından düzenlenen "Religious Men in the Middle Ages" başlıklı konferans bildirileri incelenebilir.

⁵⁹ Bu dönemin papalarından IX. Leo (1002-1054) ruhban evliliklerinden daha çok dini makamların satılmasından endişe ediyordu. C. N. L. Brooke, "Gregorian Reform in Action: Clerical Marriage in England, 1050-1200", *The Cambridge Historical Journal* 12/1 (1956), 2.

terdikleri bilinmektedir. Evli din adamları, evliliklerini eşleriyle birlikte oldukları bir yaşam tarzı olarak sürdürme haklarını savunmaktan korkmamışlardır.⁶⁰ Bu yüzyılın papalarından II. Nicholas (1058-61) bekârlık üzerine yayımladığı genelgesinde ruhban sınıf evliliklerine karşı sert önlemler almakta, eşinden ayrılmayan evli rahiplerin ayın yönetmeleri halinde aforozla karşı karşıya kalacaklarını belirtmektedir. Geç 11. yüzyılda ortaya çıkan Gregoryen Reform hareketi ruhban sınıf evliliğini bertaraf edilmesi gereken bir günah olarak kabul etmiş,⁶¹ VII. Gregory (ö. 1085) 1075 tarihli sinodunda benzer kararlar almıştır. Yine de dönem yazarlarının bir kısmı, evlenmedikleri takdirde rahiplerin daha kötü suçlar işleyebileceklerini, bekârlık dayatmasının zinaya, oğlancılığa, ensest ilişkilere sebep olabileceğini ileri sürmüştür.⁶²

6. madde: “Kilise kanunlarına göre, her piskopos kendi bölgesinde, kilisenin koruyucusu grafionun yardımıyla, Tanrı'nın halkı, paganları kurban etmesin, paganizmin her pisliğini atsın ve reddetsin, ölülerin uğursuz kurbanlarını, kâhinleri, kuraları, tılsımları, kuş falcılarını, büyüleri, kurban kesenleri reddetsin diye özen göstermelidir. Aptal insanlar bunları kiliselerin yanında Rab`bin itirafçıların⁶³ ya da kutsal şehitlerin adı altında pagan geleneği şeklinde yapıyorlar. Bu kişiler kendi kutsallarının merhametinden ziyade öfkesine neden oluyorlar.”⁶⁴

Franklar Erken Orta Çağ`da topraklarını *pagus* denen idari bölümlere ayırmışlardır. *Pagus*ların her birinin *grafio* adı verilen sivil bir yöneticisi vardır. Bu kişilere sonradan *kont* denilmiş, adli konularda karar merci olarak kendilerine başvurulmuştur.⁶⁵ Maddede grafiodan bahsedilirken “kilisenin koruyucusu” şeklinde bir ifade kullanılmış

⁶⁰ Elisabeth van Houts, *Married Life in the Middle Ages, 900-1300* (Oxford: Oxford University Press, 2019), 198.

⁶¹ Irven M. Resnick, “Marriage in Medieval Culture: Consent Theory and The Case of Joseph and Mary”, *Church History* 69/2 (2000), 350.

⁶² Thibodeaux, “The Defence”, 50,

⁶³ Hristiyanlık ortaya çıkıp yayılmaya başladığı dönemde sivil otoriteler tarafından hemen kabul edilmemiş, bu inancı benimseyenleri vazgeçirmek için çeşitli yollar denenmiştir. Bunlar arasında işkenceye varan sert tutumlar da vardır. Maddede bahsedilen itirafçılar yaşanan kovuşturmalarda ve işkencelere rağmen inancından vazgeçmeyen kişilerdir. Şehitlerden farklıdır çünkü din uğruna ölmemişlerdir. Bu nedenle madde içinde ayrı olarak ifade edilmişlerdir.

⁶⁴ “Decrevimus, ut secundum canones unusquisque episcopus in sua parrochia sollicitudinem adhibeat, adiuvante grafione qui defensor ecclesiae est, ut populus Dei paganas non faciat, sed ut omnes spurcitas gentilitatis abiciat et respuat, sive profana sacrificia mortuorum sive sortilegos vel divinos sive phylacteria et auguria sive incantationes sive hostias immolatitias, quas stulti homines iuxta ecclesias ritu ragano faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum Domini, qui potius quam ad misericordiam sanctos suos ad iracundiam provocant”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

⁶⁵ Özlem Genç, *Erken Orta Çağ Avrupası`nda Hayat* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2021), 32.

olması, bu dönemde yerel sivil idarecilerin, ilahi otoriteyi temsil eden kiliseleri de koruduklarını, dolayısıyla sivil idare ile dini idarenin birbirini destekleyerek bölgenin düzen içinde olmasına çalıştıklarını göstermektedir.

Maddeden anlaşıldığına göre hem sivil hem dini liderler için paganizm ile mücadele çok önemliydi. Sivil temsilcinin buradaki rolü pagan âdetlerini devam ettirenlere, piskoposların veremeyeceği cezaları vermek, gerekirse şiddet uygulamak olmalıdır, din adamlarının bu tip bir yaptırım hakkı yoktur. Aksi halde sadece vaaz ya da konuşma ile halledilebilecek bir sorun olsaydı din adamları bunu kendileri çözebilirlerdi. Anlaşılan bir diğer şey, Hristiyanlığı kabul etmiş, vaftiz edilmiş olmasına rağmen bazılarının halen pagan adetlerini terk etmedikleri ve bunu Hristiyanlık ile bağdaştırmaya çalıştıklarıdır. Bu kişiler kutsal şehitler için böyle davrandıklarını, onları memnun etmek, lütuflar ihsan etmelerini, mucizeler göstermelerini sağlamak için pagan adetlerini kullandıklarını ifade etmektedirler. *Kiliselerin yanında ve kutsal şehitler adına ifadelerinin kullanılmasını* bunu göstermektedir. Ayrıca madde yoluyla pagan adetleri hakkında da bilgi sahibi olmaktayız. Kura çekmek, tılsımlar giymek, kuşlar yoluyla fal bakmak, insan kurban etmek bunlardan bazılarıdır.

7. madde: “Tek yıllarda her piskopos kendi bölgesini dikkatlice dolaşmalı ve halkı kutsamaya, bölgede yerleşik yaşayanları eğitmeye ve incelemeye, pagan fikirleri, kura çekmeleri, kâhinleri, kuş falcılarını, tılsımları, büyüleri ve paganizmin her pisliğini yasaklamaya çalışmalıdır.”⁶⁶

Giriş kısmında da belirtildiği üzere, Erken Orta Çağ`da din adamlarına çok iş düşmektedir. Din adamlarının bölge düzeyindeki sorumlusu piskopostur. Tanrı`nın emirlerini yansıttığı düşünülen piskoposların seçimi⁶⁷ son derece önemlidir. Her ne kadar rahipler tarafından seçilseler de dünyevi liderlerin de etkili olduğu, kendi istediklerini seçtirmeye çalıştıkları örnekler çoktur. Hatta pek çok Orta Çağ piskoposunun krallar tarafından atandığını⁶⁸ söylemek yanlış değildir. Dünyevi güç ile dini güç arasındaki piskopos atamaları sorunu, Papa II. Calixtus ve İmparator V. Henry arasında 23 Eylül

⁶⁶ “Statuimus, ut singulis annis unusquisque episcopus parrochiam suam sollicite circummeat, et populum confirmare et plebes docere et investigare, et prohibere paganas observationes divinosque vel sortilegos aut auguria, phylacteria, incantationes vel omnes spurcitas gentium studeat”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

⁶⁷ Piskopos seçimleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Özlem Genç, “IX. Yüzyılın Önemli Bilginlerinden Lyonlu Diyakoz Florus ve Liber de Electionibus Episcoporum Işığında Orta Çağ Piskopos Seçimleri”, *Studies of the Ottoman Domain* 3/5 (2013), 18-34.

⁶⁸ Richard S. Katz, *Democracy and Elections* (New York: Oxford University Press, 1997), 18.

1122`de imzalanan Worms Konkordatosu ile sonlanmıştır.⁶⁹

14.yüzyılda İtalya`da toplanan Trent Konsili`ne göre havarilerin ardılı olarak kabul edilen piskoposların, havariler gibi dinsel tören yönetme, papazları atama ve diğer piskoposları kutsama gibi yetkileri vardır. Onlar, Tanrı`nın kilisesini yönetmek üzere Kutsal Ruh tarafından atanmışlardır. Görevleri arasında kilise doktrininin saflığını gözetmek, ruhban sınıf arasında disiplini temin etmek, ilahi ibadetin yapılması için tedbirler almak, onay vermek, papazları atamak, kutsal yağları, kiliseleri, sunakları kutsamak, ayinleri yönetmeleri ve itirafları dinlemeleri için rahipler görevlendirmek ve bölgedeki tüm kiliseleri belli aralıkla ziyaret etmek vardır.⁷⁰Görüldüğü üzere yetki alanları son derece geniştir. Kararnamenin yedinci maddesi de bunu kanıtlar niteliktedir.

Maddede geçen piskoposlar tarafından sorumlu olunan bölgelerin düzenli olarak ziyaret edilmesi talimatı 801-813 tarihli Aachen Kararnamesi`nde de geçmekte ancak burada daha çok baba ve kardeş katli, ensest ilişki, zina ya da Tanrı`nın emirlerine karşı gelinen başka kötülüklerin kontrol edilmesi istenmektedir.⁷¹ Her piskoposun bölgesini senede bir kez gezmesi talimatı 813 tarihli Arles Konsili`nde de yazıya geçirilmiştir.⁷² Görünen odur ki piskoposlar bir nevi kontrol mekanizması olarak kabul edilmişlerdir. Halkın kutsanmasından kasıt yeni insanların din değiştirilerek Hristiyanlığa geçirilmesidir. Dikkat çeken başka bir husus Hristiyanlığın henüz tam olarak yerleşmemiş olmasıdır. Aksi halde pagan inanca ait olan kura çekme ya da kuş falı bakma gibi uygulamalardan bahsedilmezdi. Piskoposların bunları da incelemesi ve engellemesi istenmiştir.

8. madde: “Azizlerin kilise kanunlarının yanı sıra karar verdik ki; her rahip, kendi bölgesinde yaşayan piskopos tarafından atandığı yerde kalmalıdır ve daima büyük perhiz döneminde, kendi görev/mevkiinin konumu ve amacı/mahiyeti, vaftiz, Katolik inancı, dualar, ayinlerde okunan duaların sırası konusunda uyguladığı yöntemi piskoposa tekrar anlatmalı ve göstermelidir. Günü gelince, kilise kanununa göre, piskopos, halkı kutsamak için bölgeyi dolaşmalıdır, rahip daima, kutsanması gereken halkın yardımcısı olarak ve onları

⁶⁹ Luca Ricardi, “An Outline of Vatican Diplomacy in the Early Modern Age”, *Politics and Diplomacy in Early Modern Italy*, ed.D. Frigo (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 104.

⁷⁰ William E. Addis ve Thomas Arnold, *A Catholic Dictionary* (London: Kegan Paul, 1884), 85.

⁷¹ “Ut episcopi circumeant parrochias sibi commissas et ibi inquirendi studium habeant de inestu, de patricidiis, fratricidiis, adulteriis, cenodoxiis et alia mala quae contraria sunt Deo...”, Alfredus Boretius (ed.), “Capitulare Aquisgranense”, 170.

⁷² “Ut unusquisque episcopus semel in anno circumeat parrochiam suam”, Albertus Werminghoff (ed.), “Concilium Arelatense”, *MGH, Con. 2.1* (Hanover&Leipzig: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1906), 252.

bir araya getirerek piskoposu karşılamak üzere hazır olmalıdır. Ra- b` bin akşam yemeğinde daima kendipiskoposu tarafından kutsal yağ istenmeli ve eski olanla vaftize asla cüret edilmemelidir, eski olanın kilise lambalarında yanması geciktirilmemelidir.”⁷³

Bu madde 742 tarihli *Concilium Germanicum`un*⁷⁴ 3. maddesi- nin tekrarıdır ancak her cümlesi alınmamıştır. Örneğin 742 tarihli belgede de piskoposluğa bağlı rahiplerin piskoposa karşı görevlerin- den bahsedilir, bunlar arasında düzenli olarak yeni Hristiyan kutsa- ma gerekliliği, rahiplerin imanlarının ve görevdeki davranışlarının piskopos tarafından sorgulanması vardır ancak *ut episcoporum testis adsistat castitatis et vitae et fidei et doctrinae illius* cümlesi kararna- meye dâhil edilmemiştir. Bunun yerine eski kutsal yağın artık vaftiz- de kullanılamayacağına, kilise aydınlatması için kullanılmasına yer verilmiştir. Bu madde Şarlman`ın litürjinin kutlanma şekline olan ilgisini göstermektedir.⁷⁵ Ayrıca bir kararnamede böyle direktiflerin veriliyor olması, kimin ruhban statüsüne sahip olduğu, ruhban sı- nıfın durumu, ayinleri yönetme hakkı, neyin uygun bir ayinsel dav- ranış olduğu konusunda anlaşmazlıklar olduğunu göstermektedir.⁷⁶

8. maddeden anlaşılan bir diğer şey Şarlman döneminden itiba- ren rahiplerin vaftiz etme yetkilerinin bulunduğu ve artık piskopos izninin gerekmediğidir. Böyle bir değişiklik olduğunu 755 Ver Konsili kararlarından anlıyoruz çünkü bu konsilin 8. maddesinde⁷⁷ bir ra- hibin vaftiz etmesi ya da ayin okuması yapabilmesi için piskoposun izni şart koşulmuştur. İncelediğimiz kararnamedeki asıl endişe yerel piskoposun sorumluluğundaki çok geniş bölgede bulunan rahiplerin vaftizleri ya da diğer ayinsel görevleri doğru düzgün yerine getirip- getiremedikleridir.⁷⁸ Aynı maddenin vurguladığı rahiplerin yer değiş-

⁷³ “Decrevimus quoque iuxta sanctorum canones, ut unusquisque presbyter in par- rochia habitans episcopo subiectus sit illi in cuius parrochia habitat, et semper in qu- adragesima rationem et ordinem manisterii sui, sive de baptismo sive de fide catholica sive de precibus et ordine missarum, episcopo reddat et ostendat. Et quancun- que iure canonico episcopus circumeat parrochiam populos ad confirmandos, presbyter semper paratus sit ad suscipiendum episcopum cum collectione et adiutorio populi qui ibi confirmari debet. Et in coena Domini semper novum chrisma ab episcopo suo quaerat, et de vetere nullus baptizare praesumat, sed ardere in luminaribus ecclesiae vetus non tardet”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

⁷⁴ Albertus Werminghoff (ed.), “Concilium In Austrasia Habitum Q. D. Germanicum”, *MGH, Con. 2.1* (Hanover&Leipzig: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1906), 3.

⁷⁵ Yitzhak Hen, “The Recycling of Liturgy under Pippin III and Charlemagne”, *Medieval Manuscripts in Transition*, ed. G. H. M. Claassens, vd. (Leuven: Leuven University Press, 2006), 149.

⁷⁶ Celia Chazelle, “The Eucharist in Early Medieval Europe”, *A Companion to the Eucharist in the Middle Ages*, ed. I. C. Levy vd. (Leiden: Brill, 2012), 220.

⁷⁷ “Ut nullus presbyter non praesumat in illa parrochia nec baptizare, nec missas celebrare sine iussione episcopi in cuius parrochia est”, Boretius (ed.), “Concilium Vernense”, 34- 35.

⁷⁸ Carine van Rhijn, *Shepherds of the Lords: Priest and Episcopal Statutes in the Carolingian*

tirmemesi gerektiği talimatı da son derece önemlidir. Kararnamenin yayımlandığı Erken Orta Çağ`da, Geç Orta Çağ`daki gibi bir cemaat yapılanmasından bahsedilemese de, bu dönemde de kiliseye bağlı olan bir topluluk vardır ve her kilise bu topluluktan sorumlu bir rahip belirlemiştir. Bu rahip ömür boyu atanmaktadır ve prensipte, piskoposun izni olmadan kilisesini terk etmesi, başka yerde hizmet etmesi yasaktır. Sadece bir kiliseden sorumlu olabilmekte ve atamasını yerel piskopos yapmaktadır. Daha iyi bir kilisede görev yapmak isteyenler onaylanmamakta, piskoposlar genelde şahsen tanıdıkları ve dolayısıyla güvendikleri kişileri bu göreve atamaktadırlar. Öte yandan soyluların ya da diğer büyük toprak sahiplerinin özel malı/mülkü olan kiliselerde bazı soylular piskopos izni olmadan kendi ruhban sınıfının atamasını yapabiliyorlardı. Özellikle Dindar Louis ve Kel Charles dönemlerinde bu durum değiştirilmeye, kendi bölgesindeki tüm ruhbanlar üzerinde piskoposun otoritesi yeniden tesis edilmeye çalışılmıştır.⁷⁹

Bu madde eski yağın yılsonunda lambalarda yakılmasını şart koşturmaktadır. Ayrıca 813'te yapılan bir konsilde piskoposların kilise kaynaklarını kullanarak, kutsal yağ satın alması ve sorumlu oldukları kiliselerdeki lambalara koyması talimatı verilmiştir. Burada, her rahip, kilisesi için yağ ve aydınlatma sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmasını diye, ödeme yükü piskoposun üzerine bırakılmıştır. Ayrıca bu madde piskoposun yerel kiliseleri kontrolünün artan etkisini yansıtmaktadır.⁸⁰

İncelediğimiz madde piskopos ziyaretlerinin aynı zamanda rahiplerin sınırdığı bir denetleme olduğunu, denetleme zamanını, rahiplerin hangi konularda doğru bilgiye sahip olmaları gerektiğini, piskopos ziyaretlerindeki sorumluluklarını ve vaftizlerde kullanılan kutsal yağların taze olması gerektiği, eski yağların ise ziyan edilmeyip aydınlatmada kullanıldığı bilgisini vermesi açısından da dikkate değerdir.

9. madde: “Hiç kimse, kendi piskoposunun onayı olmadan, piskoposluk bölgesi içinde bir kiliseyi devralmasını, birinden diğerine geçmesin.”⁸¹

Önceki maddede de bulunan rahiplerin yer değiştirmemesi, atandığı kilisede kalması hususu burada tekrar, özel olarak kayda geçirilmiştir. Bunun nedeni belki de önceki maddede bu konuya

Period (Turnhout: Brepols Publishers, 2007), 113.

⁷⁹ Van Rhijn, *Shepherds*, 126.

⁸⁰ Paul Fouracre, “Eternal Light and Earthly Needs”, *Property and Power in the Early Middle Ages*, ed. W. Davies, P. Fouracre (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 69.

⁸¹ “Ut nemo accipiat ecclesiam infra parrochiam sine consensu episcopi sui, nec de una ad aliam transeat”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

çok kısa, bir iki kelimeyle değinilmesi, başka konular arasında kaybolmasının, gözden kaçmasının istenmemesidir. Ayrıca burada yine piskopos iznine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bölge temsilcisi olan piskopos, daha geniş bir alanı yöneten başpiskoposa karşı sorumludur. Dolayısıyla kendi bölgesinde olan biten her şeyden haberdar olması gerekmektedir. Piskoposun onayının aranmasının ya da zorunlu olmasının nedeni de budur. Bu nedenle, diğer pek çok görevinin yanısıra, bir onay makamı olarak işlev görmekte, onun onayı olmadan bölge dâhilinde dini içerikli bir hareket gerçekleştirilememektedir. Orta Çağ Avrupası'nda her kilisenin sorumlu bir rahibi vardır ve bu kişi de piskopos tarafından belirlenmektedir. Madde bize kiliseden sorumlu olacak rahibin piskoposun bilgisi dâhilinde atandığını, haberi olmadan yapılacak bir değişikliğin istenmediğini göstermektedir. Bu tip kurallar ilk konsillerin aldığı kararlardır ve Batı kilisesi zaman zaman büyük sorunlar yaşasa ve karmaşa içine düşse de ilk konsillerin ilan ettiği büyük disiplin ilkelerini asla tamamen yok saymamış, onlara sürekli değinmiştir.

10. madde: “Rahipler, kendi günahları içinde yitip gitmesinler diye, günahkârlara ve suçlulara büyük özen göstermeliler, onların hayatları adil yargıç İsa tarafından onlara sorulacaktır. Benzer şekilde hastalar ve tövbekârlar hakkında, (bunlardan) ölenler, kutsal yağ ile yağlanmaktan, günah çıkarmaktan⁸² ve ölüm döşeginde verilen Aşai Rabbani Ayini`nden mahrum bırakılmamalıdır.”⁸³

Bu maddede geçen ölen kişilerin kutsal yağ ile yağlanması hususu önemlidir. Şarlman zamanına kadar Roma litürjisinin hastaları kutsal yağ ile yağlamak gibi bir görevi yoktur. 8. yüzyıl Roma geleneklerinde hastanın ayinle mesh edilmesi diye bir şey de yoktur. Öte yandan Roma litürjisinde Paskalya`dan önceki perşembe günü (Kutsal Perşembe) yağ kutsamak için bir tören yapıldığı doğrudur. İtalya`da bu günde insanlar, zeytinyağı şişelerini kutsanması için kiliselere götürüyorlar, kutsanmış yağ ile evlerine dönüyorlardı. Hastalanırlarsa bu yağı içebilirlerdi ya da ağrı hissettikleri yere sürebilirlerdi. Frank topraklarında insanların sunacak zeytinyağı olmadığı için bu gelenek hiç geçerli olmamıştır. Yine de Kutsal Kitap ve kilise babaları hastaların meshedilmesini söylüyordu ve eğitilmiş Karolenj rahipler bunu benimsiyorlardı. Bunun sebebi klasik Hristiyan uygulamalarını canlandırmaya çalışmalarıydı. Kutsal Perşembe günü yağın kutsanması muhtemelen insanlar için değil, din adamlarının has-

⁸² Reconciliatio: pişmanlık, itiraf, ceza, af ve kefareti kapsayan ayin.

⁸³ “Ut de incestis et criminosis magnam curam habeant sacerdotes, ne in suis pereant sceleribus, et animae eorum a districto iudice Christo eis requirantur. Similiter de infirmis et poenitentibus, ut morientes sine sacra olei unctione et reconciliatione et viatico non deficiant”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 45.

talara az miktarda verebilmesi için yapıyordu. Şarlman`ın son 12 yılında, bölge kiliselerinde görevli ruhban sınıftan sıklıkla bu görevi yürütmeleri istenmiştir.⁸⁴

Maddeden çıkarılabilecek bir diğer sonuç rahiplerin kendi bölge-leri içinde suç işleyen ya da günaha girenler konusunda sorumlu kılındıklarıdır. İfadeye göre bu sorumluluğun amacı bahsi geçen kişilerin günahkâr kalmamasıdır. Başka bir deyişle suç işlemiş olsa da insanlar günahtan arındırılabilir/arındırılmalıdır ve bu görev din adamlarındır. Yaptıklarının hesabı Hz. İsa tarafından sorulacaktır ama bu dünyada günahtan arınmak için bir şansları vardır.

İlgili madde ölüm döşeğinde ya da ölmüş olan hasta ve tövbe-kârların günahtan arınma hakkının olduğunu ve yine rahiplerin bu konuda sorumlu kılındıklarını göstermektedir. Bu dönemde hasta olmak Tanrı`nın bir cezası, insanın yaptıklarının karşılığı olarak görülmektedir. Hasta olup da ölmüş olan kişi yaptıklarının cezasını bir miktar da olsa çekmiştir ve öbür tarafa giderken günahlarından arınmış olmasında sakınca yoktur. Aynı durum günahlarından dolayı tövbe edenler için de geçerlidir. Ölmüş ya da ölmek üzere olsalar da, onlar da günahlarından arınma hakkına sahiptirler. Ayrıca yine maddeden yola çıkılarak günah çıkarmadan ölmüş ya da ölmek üzere olan kişilere uygulanan arındırma prosedürü hakkında yorumda bulunulabilir. Görünüşe göre bu durumda olan kişilerin kutsal yağ ile mesh edilmesi, günah çıkarması ve Aşai Rabbani Ayini alması gerekmektedir. Başka bir deyişle insanların ölmeden önce bu üç sakramenti yerine getirmiş olması istenmektedir, eğer bu mümkün olmamışsa ve ölen kişi hasta ya da tövbe-kâr, bu üç sakrament kişi öldükten sonra da yerine getirilebilmektedir.

Ölen insanın bahsedilen sakramentleri alıp alamayacağı Erken Orta Çağ konsillerinin tartıştığı konulardandır. Ölenin vaftiz edilmesi ya da günahının çıkarılmasını 397 Kartaca Konsili yasaklayana kadar kiliseler tarafından uygulanmıştır. Konsil 28 Ağustos tarihli toplantısında bunun mümkün olamayacağını, 393 Hippo Konsili`nin aynı kararını tekrarlayarak, şöyle açıklamaktadır: Rab “al ve ye” dediği için ölen kişinin bedenine Ökaristi verilemez çünkü kadavra “alamaz” ve “yiyemez”. Biraderlerin cehaletinin ölünün vaftiz edilmesinin mümkün olacağına inanmamasına da dikkat edilmelidir.⁸⁵Bazı konsiller yasaklamış olsa da ölümlerin vaftiz edilmesi erken dönem boyunca uygulanmış gözükmektedir. Kararnamede böyle bir

⁸⁴ H. B. Porter, “The Origin of the Medieval Rite for Anointing the Sick or Dying”, *The Journal of Theological Studies New Series* 7/2 (1956), 212.

⁸⁵ Roger Pearse, *Acts of the Council of Carthage 397 AD* (Incorporating the Acts of the Council of Hippo 393AD (2022), 7. <https://www.roger-pearse.com/weblog/wp-content/uploads/2022/04/Acts-of-the-Council-of-Carthage-397-and-Council-of-Hippo-393-V1-2022.pdf>

hususla değinilmesi de bunun kanıtıdır. Uygulamayı savunanlar Korintliler 15:29`daki ifadeyi vekil vaftiz⁸⁶ şeklinde yorumlamışlardır. Diğerleri ise burada normal vaftizden bahsedildiğini savunmaktadır. İki kilise babası olan Aziz Epiphanius (315-403) (Heretikler 8.7) ve Aziz Tertullian (145-220) (Marciona Karşı 5.10) bu uygulamayı erken dönemde benimseyenlerin Marcionitler olduğunu, ölüleri adına başkalarını vaftiz ettiklerini belirtmektedirler. Aziz Chrysostom (347-407) ise Marcionitlerin vaftiz olmadan ölen bir katakümen için, ölünün yatağının altına birini yatırdıklarını ve vaftiz olma isteğini onun dillendirdiğini yazmaktadır.⁸⁷Vaftiz, Orta Çağ`ın başlarında yani incelediğimiz dönemde en önemli ritüeldir, Avrupa halkının çoğunluğu için Hristiyanlık durumunu belirleyen şeydir. İnsanları günahattan arındıran, kurtuluşa ermelerini, cennete gideceklerini vaat eden ve vaftiz ebeveynlik gibi bir olgu sayesinde yeni sosyal bağlar tesis eden bir unsurdur. Bu özellikleri ile vaftiz, Batı Roma İmparatorluğu`nun yıkıldığı, insanların kendilerini konumlandırmaya çalışırken Hristiyanlığın etkisi ile öbür dünyaya da hazırlandıkları kaotik ortamda, halkın sosyal hayatı üzerinde büyük etki sahibi olmuş olmalıdır.

11. madde: “Hem bizzat rahipler (haftada) dört kez perhiz yapmalı hem de sıradan halka bunu yapmasını bildirmeliler.”⁸⁸

Perhiz yapmak Orta Çağ Avrupası`nda herkesin yaptığı dini bir uygulamadır. Bunu krallarda da köylülerde de görebiliriz. Örneğin incelediğimiz kararnamenin sahibi olan Şarlman`ın, her ne kadar çok hoşlanmasa da, hastalandığı zamanlarda perhiz yaptığı biyografı yazarı Einhard⁸⁹ tarafından bildirilmektedir. Elbette din adamlarının perhizi diğerlerine göre daha sık ve daha katıdır. İnsanlar genellikle cuma günleri perhiz yapmaktadırlar. Cuma gününün Vaftizci Yahya`nın, Hz. İsa`nın, İlyas peygamberin, Aziz Petrus`un öldüğü gün olmasının dışında, bugün perhiz yapılmasının sebepleri çok çeşitlidir.⁹⁰ Bu madde bize yine Erken Orta Çağ rahiplerinin hayatı ve uymaları gerekenler hakkında bilgi vermektedir. Ek olarak kendi uygulamaları olan bir şeyi halktan da istedikleri görülmektedir. İnsanlara buna uymaları, kendilerini örnek almaları için çağrıda bulunmaları bildirilmiştir.

⁸⁶ John A. Tvedtnes, “The Quick and the Dead”, *Review of Books on the Book of Mormon 1989-2011*, 19/2 (2007), 215-237.

⁸⁷ John A. Tvedtnes, “Baptism for the Dead in Early Christianity”, *The Temple in Time and Eternity*, ed. D. W. Parry, S. D. Ricks (Provo: FARMS, 1999), 55-78.

⁸⁸ “Ut ieiunium quatuor temporum et ipsi sacerdotes observent et plebi denuntient observandum”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

⁸⁹ Genç, *Einhard*, 151.

⁹⁰ Susanna Greer Fein (ed.), “Art. 106, Um doit plus volentiers juner le vendredy”. *The Complete Harley 2253 Manuscripts* (Erişim 22.07.2022)

Haftanın dört günü perhiz yapılması dönemin genel teamülüne uygun olmamakla birlikte örnekleri de yok değildir. Söz gelimi Lombardiya ve Toskana`da Papalık elçisi olan Kardinal Hugolino`nun 27 Ağustos 1218`de Papa III. Honorius`a yazdığı mektubunda, 13. yüzyılın başlarında İtalya yarımadasındaki kadın cemaatlerine bağlı kızkardeşlerin, Büyük Perhiz döneminde haftada dört gün ekmek ve su perhizi⁹¹ yapmasının (sadece bunların tüketilmesinin) öğütlendiği görülmektedir. Başka bir örnekte Geoffrey de La Tour Landry adlı Fransız bir şövalyenin 1371`de üç kızına yazdığı ahlaki talimat kitabında<sup>92</sup> evlenene kadar haftada üç-dört gün perhiz yapmaları, böylece bedenlerine boyun eğdirecekleri, boyun eğen bedeninin laf dinleyeceği, Tanrı`ya karşı saf duygular hissedeceği ve bunun için öbür dünyada hak ettiklerinin iki katıyla ödüllendirilecekleri belirtilmektedir. Son olarak Burgonya Dükü İyi Philip (1396-1467)`in haftanın dört günü su ve ekmek perhizi⁹³ yaptığı bilinmektedir.

Bu maddenin konmasının bir nedeni de bozulmuş/yoşlaşmış dini gelenekler olsa gerektir. Orta Çağ Avrupası`nda din adamları bu gerekçeyle pek çok kez uyarılmış, onları düzene sokmak niyetiyle Şarlman tarafından başlatılan Karolenj Rönesansı<sup>94</sup> Orta Çağ Avrupası`nın ilk rönesansı olarak tarihe geçmiştir. Kel Charles döneminde zirve yapan bu hareket, ilerleyen zamanda azalarak ortadan kalkmış, dinde ya da kilisede reform yapılmasını isteyenlerin sayısında bir artış meydana gelmiş hatta bu amaçla kurulan tarikatlar ortaya çıkmıştır. Örnek olarak 910`da Güney Fransa`da kurulan Cluny Tarikatı verilebilir. Haçlı Seferleri`nin başlamasında da aktif rol oynayan bu tarikat kilise tarihi için son derece önemlidir. Sonraki yüzyılda gerçekleşen Gregoryen reformlarının bir amacı da din adamlarını ıslah etmektir çünkü bu dönemde *simony* adı verilen dini makamların para ile satılması durumu oldukça yaygındır.

12. madde: “Hiç kimse ilki yaza, ikincisi sonbahara doğru olan meclise gelmekte gecikmemelidir. Gerekli olursa ya da kralın emri olursa, çağrılmış olan hiç kimse başka bir meclise gelmekte de gecikmemelidir.”⁹⁵

Dini bir tarafı olmadığı için kararnamenin tek farklı maddesi bu maddedir. Şarlman`ın genel meclislerin sayısını yıllık iki ya da

⁹¹ Regis Armstrong, *The Lady* (NewYork: New City Press,2006), 79.

⁹² Emilie Amt, *Women`s Lives in Medieval Europe* (Oxon: Routledge, 2010), 128.

⁹³ John Carroll, *On Guilt The Force Shaping Character, History and Culture* (Oxon: Routledge, 2020), 33.

⁹⁴ Özlem Genç, *Birleşik Avrupa`nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı* (İstanbul: Lotus Yayınevi, 2013), 231-383.

⁹⁵ “Ut ad mallum venire nemo tardet, primum circa aestatem, secundo circa autumnum. Ad alia vero placita, si necessitas fuerit vel denunciatio regis urgeat, vocatus venire nemo tardet”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

üçle sınırlandırma eğiliminin en eski göstergesidir. Ayrıca sonradan sadece varlıklı, sözü geçenlerin katılımına indirgenmiş olması özgür olup zengin olmayanların yılda iki defadan fazla katılımdan muaf tutulmaları için de konulmuş olabilir. Çalışmamızın konusu dışında olduğundan ayrıntılarına girilmeyecektir.

13. madde: “Kral ya da onun sadık adamları için dua edileceği duyurulduğu zaman sebep ne olursa olsun, hiç kimse ihmalkâr davranmamalıdır.”⁹⁶

Şarlman son derece dindar bir liderdir. Bunu hem yayımladığı kararnamelerden ve din adamlarını danışmanları yapmasından hem de kilise ve papalık ile yakın ilişkiler kurmasından anlamak mümkündür. Tabiki bu körü körüne bir bağlılık değildir hatta babası Kısa Pepin ile kıyaslandığında papalığa tabiyet konusunda babasının gerisinde olup ve o, babası gibi, papalığa tabi olmamıştır. Dindar kişiliğinin başka bir yansıması olarak ayinlere katılmaya çalıştığı ve elinden geldiğince kilise görevlilerini rahat ettirmeye, ihtiyaçlarını karşılamaya önem verdiği görülmektedir. Madde bize bu hususun farklı bir yansımasını sunmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Şarlman bölge din adamlarından kendisi ya da kendisine sadık olan kişiler için dua da istemektedir. Bu konuya öyle önem vermiştir ki bunu bir yasa maddesi olarak yayımlatmış ve ihmal edilmemesini emretmiştir.

14. madde: “Hiçbir rahip, Tanrı tarafından dile getirilmiş yerler ya da yolculuk sırasında kurulmuş tapınaklar ve piskopos tarafından kutsanmış taşın sunak olmadıkça ayinleri kutlamaya cüret etmemelidir. Buna cüret ederse kendi mevkini tehlikeye sokacaktır.”⁹⁷

Ayinlerin ne kadar önemsendiğini gözler önüne seren bu maddede kutlanabilecekleri yerler konusunda değerli bilgiler verilmektedir. Kilise kanununa göre ayinler sadece kutsanmış yerlerde yapılabildi ancak yolda olmak bunun tek istisnasıdır. Yolculuk sırasında kurulan tapınaklardan kasıt çadırlar olmalıdır. Bir taşın sunak olarak kullanılabilmesi için ise piskopos tarafından kutsanması şarttır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde ahşaptan yapılan sunakların yerini 5. yüzyıldan itibaren taş sunaklar almaya başlamıştır. 517 Epaone (Burgonya) Konsili taş sunakların dışındaki sunakların kutsanmasını yani ahşap sunakları yasaklamış⁹⁸ ancak Şarlman dönemine kadar az

⁹⁶ “Ut quando denuntiatum fuerit pro rege vel pro fidelibus suis qualibet causa orationes facere, nemo ex hoc negligens appareat”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

⁹⁷ “Nullus sacerdos nisi in locis Deo dicatis, vel in itinere positus in tabernaculis et mensis lapideis ab episcopo consecratis, missas celebrare praesumat. Quod si praesumpserit, gradus sui periculo subiacebit”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

⁹⁸ “Altaria nisi lapidea crismatis unctione non sacrentur”, Fridericus Maassen (ed.), “Con-

sayıda da olsa kullanılmaya devam edilmiştir. Burada yine piskoposun otoritesi göze çarpmaktadır. Bir taşın sunak olarak dini amaçla kullanılabilmesi ancak piskoposun kutsamasıyla mümkün kılınmaktadır. Burada bir rahip de seçilmiş olabilirdi ama görünen odur ki bu iş için piskopos onayı yani daha üst bir makamın onayı gerekmektedir. Sunağın taştan olması durumu vurgulanan başka bir durumdur.

Taşınabilir sunak kullanma ayrıcalığı piskoposlara verilen ayrıcalıklardan biridir. Bunu bir hukuk kuralı olarak belirleyen ilk kişi Papa VIII. Boniface (1294-1303)'dir. Kilise tarihinin ilk dönemlerinde bu sunakları kullanmak için başkalarına da izin verilmiştir. Hasta ya da seyahat halinde olduklarında ayin için taşınabilir sunak kullanan piskoposların kayıtları 3.yüzyıla kadar geri gitmektedir.⁹⁹

Taşınabilir sunaklara ilk atıf yaklaşık 511 tarihli bir mektupta bulunmaktadır. Piskoposlar Tourslu Licinius, Angerslı Eustachius ve Rennesli Melanius tarafından İngiltere'den gönderilen rahipler Lovocal ve Catihern'e yazılmıştır. Rahiplerin Bretonların evlerinde kutsanmış masalarda ayin yaptıkları piskoposların kulağına gelince, piskoposlar rahiplerden hemen bu uygulamadan vazgeçmelerini istemişlerdir. York Piskoposu Ecgbert hiçbir rahibin, adanmış bir kilise dışında bir yerde ya da özel bir evde Aşai Rabbanî aynini yapmamasını söylemiştir.¹⁰⁰ Sonuç olarak vurgulanan şey piskopos tarafından kutsanarak Tanrı'ya adanan yer dışında bir yerde ayin yapılmamasıdır. Savaş zamanlarında ise mümkün olursa gözetilen bir gerekliliktir. Seyahat sırasında izin verilmesinin nedeni halkın bu kutsal ritüelden mahrum kalmasını önlemektir ama burada da şart piskopos tarafından kutsanmış olmasıdır.

Taşınabilir sunakların kullanımına dair ilk kayıtlı metin ise 888 Metz Konsili'nin sekizinci maddesinde bulunmaktadır. Aynı yıldaki Mainz Konsili ise hem hasta kişilerin odalarında hem de seyahat halindeyken ve kullanılabilecek hiç kilise yoksa açık havada ya da bir çadırda taşınabilir sunak kullanımına izin vermiştir.¹⁰¹

15. madde: “Kendi görevini doğru şekilde yerine getirmeyi bilmeyen, kendi piskoposlarının talimatına gözetim gücüyle öğrenmeye çabalamayan ya da geçerli kilise kanununu dikkate almayan rahipler, bunları tam olarak düzeltecekleri zamana kadar görevden alınmalıdırlar.”¹⁰²

cilium Epaonense”, *MGH, Conc. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1893), 25.

⁹⁹ Francis L McElroy, *The Privileges of Bishops* (Washington: The Catholic University of America Press, 1951), 15-16.

¹⁰⁰ Thomas Welsh, *The Use of the Portable Altar: A Historical Synopsis and a Commentary* (Washington: Catholic University Press, 1951), 3, 13.

¹⁰¹ Welsh, *The Use of*, 14-15.

¹⁰² “Sacerdotes, qui rite non sapiunt adimplere ministerium suum nec discere iuxta praeceptum episcoporum suorum pro viribus satagunt vel contemptores canonum existunt,

16. madde: “Kendi piskoposu tarafından öğrenmeye özen göstereceğini, (görevini) yapmayı ihmal etmesin diye, bilgisi hakkında sıklıkla uyarılan kişi, şüphesiz hem görevden alınsın hem de sahip/sorumlu olduğu kiliseyi kaybedsin çünkü Tanrı'nın yasağını ihmal edenler onu başkalarına anlatamaz ve vaaz edemezler.”¹⁰³

Birbirine paralel talimatlar veren bu iki maddede *doctrina* yerine *scientia*ya yani bilgiye atıf yapılması, daha soyut bir ortodoksluk idealine karşıt olarak, bir rahip için eğitimin pratik faydalarına dikkat çekmektedir. Ek olarak her iki maddede de *sapere (bilmek)*ye ek olarak *discere (öğrenmek)* fiillerinin kullanılmış olması bunu desteklemektedir. Öte yandan öğrenmeyi ihmal etme ile görevden alınma arasında pozitif bir bağlantının olması, imkânsız gibi görünmese de, öğrenmenin gerçekleşmesi ve terfi etme arasında da aynı pozitif bağlantının olduğu anlamında yorumlanamaz.¹⁰⁴

Maddede vurgulanan ilk şey din adamlarının görevlerini din ne emrediyorsa ona uygun bir şekilde yerine getirmek zorunda olduklarıdır. Ayrıca 8. maddede belirtildiği üzere, piskoposlar yaptıkları ziyaretlerde rahiplerin dini bilgilerini sorguluyor ve eksiklikleri varsa uyarılarda bulunuyorlardı. Rahiplerin eksikliklerini tamamlaması gerekiyordu ve ancak o zaman tekrar görevlerine dönebiliyorlardı. Yine de piskopos tarafından sıklıkla uyarılan din adamının görevinden alınması ve sorumlu olduğu kiliseye başka birinin atanması piskopos kontrollerinin çok önemli olduğunu, din adamlarının bu dönemler için neden hazırlık yaptığını ve kararnamenin bir maddesi olarak (8. madde) yer almasını açıklamaktadır. Görevden alınmasının gerekçesi olarak verilen şüpheden uzak olunması ifadesi de dikkate değerdir çünkü sıklıkla uyarılan kişinin doğru davranıp davranmayacağı bilinmeyeceği için görevden alma yolu kökten bir çözüm olarak görülmüştür. Her iki madde öğrenmenin ihmal edilmesi durumunda mevki kaybı tehdidinde bulunmaktadır. Eğitim yükümlülüğüne uymamaya karşı görevden uzaklaştırmaya kadar varan yaptırımlar getirilmiştir. Kral burada halkını düşünmüştür çünkü halk okuma yazma bilmemektedir ve Hristiyan inancının içeriğini onlara anlatacak olanlar din adamlarıdır. Ayrıca kral her Hristiyanın inancın temel

ab officio proprio sunt submovendi, quousque haec pleniter emendata habeant”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

¹⁰³ “Quicunque autem a suo episcopo frequenter admonitus de sua scientia, ut discere curet, facere neglexerit, procul dubio et ab officio removeatur et ecclesiam quam tenet amittat, quia ignorantes legem Dei eam aliis annuntiare et praedicare non possunt”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

¹⁰⁴ Darren Elliot Barber, *The Heirs of Alcuin: Education and Clerical Advancement in Ninth-Century Carolingian Europe*, Unpublished Doctoral Thesis (Leeds: The University of Leeds, 2019) 174.

ilkelerini bilmesini istemiştir.

17. madde: “Hiçbir yargıç bir rahibi, diyakozu, ruhban sınıftan birini ya da kilisenin yaşça küçük bir üyesini piskoposların bilgisi dışında kendi başına cezalandırmaya ya da mahkûm etmeye cüret etmemelidir. Biri bunu yaparsa, haksızlığı kararlaştıran kilise tarafından, kendi suçunu anlayana ve düzeltene kadar, uzun süreliğine görevden alınmalıdır.”¹⁰⁵

Orta Çağ Avrupası`nda mahkemeler dini ve laik mahkemeler olarak ayrılmaktadır. Dini mahkemelerin toplanışına baktığımızda Franklarda meclislerin yargı gündemiyle toplanabildiğini, kral ya da piskopos, meclisi kim toplantıya çağırırsa, gündemi onun belirlediğini görmekteyiz. Yargılanacak kişiler önceden belirlenip bilendirilmektedir. Bu meclislerin/sinodların temel işlevlerinden biri ruhban sınıf üyeleri için mahkeme ya da daha üst bir yargı makamı/temyiz olarak hizmet etmektir. Buralara üstleri tarafından haksız muameleye maruz kaldıklarını iddia eden kişiler, rahipler, piskoposlar başvurabilmektedir.¹⁰⁶Normal koşullarda ruhban sınıf üyelerinin davalarına bakan dini mahkemelerde yargılanmak din adamı olmayanların da istediği bir şeydir çünkü dini mahkemenin ölüm cezası verme yetkisi yoktur. Ruhban sınıfa göre bir insanın yaşamasına ya da ölmesine sadece Tanrı karar verebilirdi. Yargılama sistemi her ne kadar böyle olsa da bazı yerlerde ve zamanlarda ruhban sınıf üyelerinin, bağlı buldukları piskoposlarının izni olmadan, dini mahkemeden önce laik mahkemede yargılandığı bilinmektedir. 17. maddenin konuluş sebebi de kilise mahkemelerinin yetkisini artırmaya yönelik taleplerdir. Bu madde ile kilise mahkemeleri ile laik mahkemelerin yetki alanına giren konuların ayrılması ve böylece dini mahkemenin yetkisi konusunda süregelen anlaşmazlıkların ortadan kalkması amaçlanmıştır.

Kilise, hiçbir laik yargıcın bir din adamını piskoposun rızası olmadan laik mahkemeye teslim etmesini istemiyordu. Çok geçmeden meclisler, laik yargıçların din adamlarına dava açmasını ve ceza vermesini yasaklamış ancak bu yasak din adamlarının laik mahkemeye çıkmasını engellememiş, sadece piskoposun önceliği tanınmıştır. Buna göre önce piskopos suçlamayı öğrenecek ve yargılama yetkisini kullanacak ya da kullanmayacaktır, sonra gerek olursa laik mahkeme

¹⁰⁵ “Ut nullus iudex neque presbyterum neque diaconum aut clericum aut iuniorum ecclesiae extra conscientiam pontificis per se distingat aut condemnare praesumat. Quod si quis hoc fecerit, ab ecclesia cui iniuriam inrogare dinoscitur tamdiu sit sequestratus, quamdiu reatum suum cognoscat et emendet”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

¹⁰⁶ Gregory I. Halford, *Archaeology of Frankish Church Councils* (Leiden: Brill, 2010), 62, 89.

devreye girecektir. Din adamları bunun ihlali durumunda tehdit olarak aforozu da kullanmışlardır.

Piskoposlar da diğer din adamları gibi devletin cezai yargı yetkisine tabidirler ancak üstün konumlarından dolayı sadece kendi memurları tarafından yargılanabilmektedirler. Piskoposların yargılanmasındaki geçerli prosedüre göre, hakkında suçlama olan piskoposlar için kralın emriyle bir ön inceleme yapılmakta, ön inceleme suçlama için yeterli materyali sağlıyorsa sorunu görüşmek ve çözmek üzere, kral tarafından bir meclis toplanmaktadır. Sağlamıyorsa dava açılmasına gerek olmadığı beyan edilmektedir. Öte yandan bu ön soruşturma olmazsa olmaz bir prosedür değildir. Kral, kendisine gelen raporlar sonucunda sanığın suçunun kesin olduğunu düşünüyorsa ön soruşturma yaptırmama hakkı da vardır. Suç hafif bir suçsa sadece disiplin cezası, değilse ölüm ya da genelde bir manastıra sürgün cezası verilmektedir. Alternatif olarak piskoposun mülklerine el de konabilmektedir.¹⁰⁷Tüm kilise görevlileri gibi, manastırlarda yaşayan ve oradaki keşişlerin lideri olan başrahipler de piskoposun otoritesine tabidir.

614 Paris Konsili'nin 4. maddesinin¹⁰⁸ birebir aynısı olan bu madde din adamlarının yargılanmasından bahsettiği için hukuk tarihçileri için de son derece önemlidir. 614 Paris Konsili ruhban sınıfın ve ruhban olmayanların birlikte katıldıkları bir konsildir. Bu şekilde iki tarafın da bulunduğu konsillere en iyi örneklerden biridir. Merovenj Kralı II. Clothar (ö. 629) tarafından, 12 metropolitan, 60 yardımcı piskopos ve bir rahibin katılımıyla Aziz Peter Bazilikası'nda yapılmıştır. Galya'nın her köşesinden katılımcıların yer aldığı konsil 10 Ekim'de sonlanmış ve 10 gün sonra kral tarafından, konsil kararlarının 14'ünü içeren¹⁰⁹ 24 maddelik bir kararname¹¹⁰ yayımlanmıştır.

Maddenin vurguladığı hususu görmezden gelerek piskopos onayı olmadan ruhban sınıftan birini yargılayan ve cezalandıran laik yargıca öngörülen ceza görevinden alınmaktır. Bu maddeden yola çıkarak dindar kral Şarlman'ın din adamlarını koruduğunu net bir şekilde söyleyebiliriz.

¹⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Paul Hinschius, *System Des Katholischen Kirchenrechts mit Besonderer Rücksicht auf Deutschland* (Berlin: Verlag, 1888), 850-860.

¹⁰⁸ "Ut nullus iudicium neque presbyterum neque diaconem aut clericum aut iuniores ecclesiae sine scientia pontificis per se distringat aut condemnare presumat. Quod si fecerit, ab ecclesia, cui iniuria inrogari dinoscitur, tamdiu sit sequestratus, quamdiu reatu suo cognoscat et emendet", Maassen edisyonunda 6. madde olarak geçmektedir. Fridericus Maassen (ed.), "Concilia Parisiense", VI, *MGH, Conc. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1893), 187.

¹⁰⁹ Halford, *Archaeology*, 195-196.

¹¹⁰ Alfredus Boretius (ed.), "Clotharii II. Edictum", *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 20-23.

18. madde:¹¹¹“Hiçbir piskopos ya da ruhban sınıftan olmayan kişi, başka bir piskoposun, kilisenin ya da özel şahsın malını ,..., kabul etmeye ya da (ona) el koymaya cüret etmemelidir. Birisi bunu yapmayı denerse, çaldıklarını getirilerinin/kârının tazminatıyla geri verene kadar, uzun süre herkesin yardımından uzaklaştırılmalı ve cemaatin lütfundan/merhametinden alıkonulmalıdır.”¹¹²

Kararnamenin bu son maddesi, I. Childebert (ö. 558) tarafından toplanan¹¹³ 28 Ekim 549 tarihli Orleans Konsili`nin 14. maddesinde¹¹⁴ belirtilen “hiçbir piskoposun, ruhban sınıf mensubunun ya da genel olarak hiç kimsenin başka bir kilisenin mallarını sahiplenmemesi ya da el koymaması” hususunun biraz daha genişletilmiş, içine ruhban olmayanların ve onların mallarının da eklenmiş halidir. Konsil yedi başpiskopos, 43 piskopos, 21 piskopos temsilcisinin katılımıyla düzenlenmiş ve kararları 24 madde halinde yayımlanmıştır.¹¹⁵ Söylenmek istenen şey ruhban olsun olmasın kimsenin bir başkasının malına el koyamayacağıdır. Bunu yapan kişi durum tespit edildiği anda hem üzerine geçirdiği malları hem de onlardan temin ettiği kazancı iade etmelidir. İade süreci tamamlanana kadar ise halktan/cemaatten dışlanmıştır.

Sonuç

Orta Çağ Avrupası`na damgasını vurmuş bir kralın tahta çıkar çıkmaz yayımladığı ilk kararnamenin din adamları üzerine olması ve kullanılan ifadeler hem kralın çok dindar olduğunu hem de din adamlarının bu dönemde çok önemsendiğini, korunduğunu göstermektedir. Kararnamenin yayımlandığı 8. yüzyıla kadar elbette pek çok benzeri yayın yapılmıştır. Onlardan yararlanması, bazı maddelerin değiştirilmeden alınması bir yandan yıllar geçse de bazı konuların önemini yitirmediğini, bir yandan da atalara, onların faaliyet ve kararlarına saygı gösterildiğini ortaya koymaktadır.

¹¹¹ Çalışmamızda kaynak olarak kullandığımız edisyonda editör Alfredus Boretius, son iki maddeyi köşeli parantez arasında vermiş ancak bunun nedenini açıklamamıştır. Muhtemelen nedeni farklı bir yerden alınmış olduğunu fark etmiş olmasıdır.

¹¹² “Ut nullus episcoporum vel secularium cuiuscunque alterius episcopi sive ecclesiae sive privati res , ... , competere aut retinere praesumat. Quod si quis hoc facere tentaverit, tandiu sit ab omnium caritate suspensus et a communionis gratia sequestratus, quoadusque res ablatas cum fructuum satisfactione restituat”, Alfredus Boretius (ed.), “Karoli Magni Capitulare Primum”, *MGH, Cap. Reg. Fran. I* (Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883), 46.

¹¹³ Halford, *Archaeology*, 93.

¹¹⁴ “Ut nullus episcoporum aut cuiuslibet ordinis clericus vel alia quaecumque persona quibuslibet condicionibus seu in uno regno seu in alio positus alterius cuiuscunque ecclesiae res aut petat aut praesumat accipere”, Maassen (ed.), “Concilium Aurelianense”, 104.

¹¹⁵ Karl Joseph von Hefele, *A History of the Councils of the Church IV* (Edinburgh: T&T Clark, 1895), 366.

Maddeler detaylı olarak incelendiğinde ruhban sınıfın statüsü, dini törenlerde uyulması gereken kurallar ve daha birçok konuda fikir birliği olmadığı, farklı uygulamalardan kaynaklı sorunlar yaşandığı ve bunların tartışıldığı anlaşılmaktadır. Aksi halde resmi bir belgede bahis konusu edilmez hatta farklı maddelerde tekraren ele alınmazlardı. Elbette sık vurgulanmaları herkes tarafından benimsenip uygulandıkları anlamına gelmemektedir. Tam tersi, sonraki kararnamelerde tekrarlanmaları kararnameye bütünüyle riayet edilmediğini göstermektedir.

Genel olarak vurgulanan ilk şey piskoposların izninin gerekliliğidir. Kararname hangi durumlarda gerekli olduğuna dair çarpıcı örnekler sunmaktadır. Bunlar arasında belki de en dikkat çeken din adamlarının ancak piskopos izni ile yargılanabiliyor olmasıdır. Aldıkları cezalar ve hangi suçun ne ceza gerektirdiği gibi bazı bilgiler nedeniyle bu kararname, hukuk tarihçileri açısından da önemlidir. Ruhban olmayan yargıçlar din adamlarının yargılanması konusunda özellikle uyarılmışlardır. Ayrıca piskopos ya da rahip, din adamlarından çok şey beklendiği, görev ve sorumluluklarının çok çeşitli olduğu, bahsi geçen yüzyılın idari, sivil ve dini yapılanmasında son derece etkili oldukları, bazı konularda sivil idare ile işbirliği yaptıkları anlaşılmaktadır.

Kararnamenin ruhban sınıfa ya da dini hayata dair verdiği değerli bilgiler arasında yabancı bir kişinin kiliseye kabul şartları, referansın ne derece önemli olduğu, din adamlarının özel hayatları, hangi koşullarda hangi görevle askeri bir birlik içinde olabilecekleri, uzak durmaları gereken dünyevi aktiviteler, nasıl-ne zaman denetlendikleri, bir din adamında mutlaka olması gerekli meziyetler, edinilmiş olması gereken bilgiler de vardır. Ayrıca hata yapan bir din adamına hatasını düzeltmesi için süre tanındığı, sivil idarenin talimatlarını halka iletme gibi bir görevleri olduğu, haksız yere edindikleri malları tazminatıyla geri ödemeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

Dönemin önemli bir unsuru olan Hristiyanlığın bazı uygulamalarına yer veren kararname dönemin dini yapısını anlayabilmemiz açısından da son derece önemlidir. Örneğin kutsal yağın hastalar üzerinde kullanımı bu dönemde başlamaktadır. Kutsamalarda taze yağ kullanılması zorunluluğu her yerde rastlanamayacak bir bilgidir. Yine ayinlerin nerelerde yapılabileceği ve taş sunak kullanımının özellikle vurgulanması dönemin dini uygulamalarına örneklerdir. Hristiyanlık tarihine dair bilgilerden belki de en değerlisi, 8. yüzyılda kıtanın pek çok yerinde bu din benimsenmiş olmasına rağmen, bazı çevrelerce halen pagan geleneklerin devam ettiriliyor olmasıdır. Bu durum bazı yerlerde Hristiyanlığın halen tam olarak sindirilmediği, yüzeysel bir kabul olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Sonuç olarak ele aldığımız kararname, Antik Çağ ile Orta Çağ arasında bir köprü vazifesi gören, ana kaynakların sınırlı olduğu Erken Orta Çağ hakkında, ilahiyat, tarih, hukuk alanında çalışanlara, bu dönemi anlamak isteyenlere, başka yerde az bulunur, faydalı veriler sunmaktadır.

Kaynakça

- Addis, William E.- Arnold, Thomas. *A Catholic Dictionary*. London: Kegan Paul, 1884.
- Amt, Emilie. *Women's Lives in Medieval Europe*. Oxon: Routledge, 2010.
- Armstrong, Regis. *The Lady*. NewYork: New City Press,2006.
- Baluze, S. (ed.). *MGH, Cap. Reg. Fran. I*, Paris: Quillau, 1780.
- Baluze, S. (ed.), "Capitulare Octavum 803", *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Paris: Parisiensis Typograhus, 1677.
- Barber, Darren Elliot. *The Heirs of Alcuin: Education and Clerical Advancement in Ninth-Century Carolingian Europe*. Leeds: The University of Leeds, Doktora Tezi, 2019.
- Barrow, Julia. *The Clergy in the Medieval World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Biblia Sacra*. Erişim 01.08.2021 <https://www.wilbourhall.org/pdfs/vulgate.pdf>
- Boretius, Alfredus (ed.). "Admonitio Generalis". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Capitulare Aquisgranense". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Capitulare de Causis Diversis". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Capitulare Mantuanum Primum, Mere Ecclesiasticum". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Capitulare Missorum Generale". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Clotharii II. Edictum". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Concilium Vernense". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Duplex Legationis Edictum". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Karlmanni Principis Capitulare". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Karoli Magni Capitulare Primum". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Pippini Principis Capitulare Suessionense". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Boretius, Alfredus (ed.). "Pippini Regis Capitulare 13". *MGH, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1883.
- Brooke, C. N. L. "Gregorian Reform in Action: Clerical Marriage in England, 1050-1200". *The Cambridge Historical Journal* 12/1 (1956), 1-21. <https://10.1017/s1474691300000305>.
- Carroll, John. *On Guilt The Force Shaping Character, History and Culture*. Oxon: Routledge, 2020.
- Chazelle, Celia. "The Eucharist in Early Medieval Europe". *A Companion to the Eucharist in the Middle Ages*. ed. I. C. Levy vd. 205-249. Leiden: Brill, 2012.
- Dalar, Mehmet. "Uluslararası Hukukta "Haklı Savaş" Doktrini", *Muhafazakâr Düşünce* 4/15, (Kış 2008), 231-249.
- De Coulanges, Fustel. "De la congection des lois au temps des Carolingiens", *Revue Historique* 3/1, (1877), 3-30.
- Dümmler, E. (ed.). "Claudii Taurinensis Episcopi Epistolae 6", *MGH Epp. IV*. Berlin: Weidmann, 1895.
- Dümmler, E. (ed.). "Codex Carolinus 88", *MGH Epp. III*. Berlin: Weidmann, 1892.
- Ereker, Fulya. "İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı", *Uluslararası İlişkiler* 1/3, (Güz 2004), 1-36.
- Fein, Susanna Greer (ed.). "Art. 106, Um doit plus volentiers juner le vendredy". *The Complete Harley 2253 Manuscripts*. Erişim 22.07.2022. <https://d.lib.rochester.edu/teams/text/fein-harley2253-volume-3-article-106>
- Fouracre, Paul. "Eternal Light and Earthly Needs". *Property and Power in the Early Middle Ages*.

- ed. W. Davies, P Fouracre. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Friedberg, Aemilius. (ed.). *Corpus Iuris Canonici II*. Leipzig: Officina Bernhardi Tauchnitz, 1881.
- Friend, Nicholas Edward. *Holy Warriors and Bellicose Bishops: The Church and Warfare in Early Medieval Germany*. California: San Jose State University, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Ganshof, François L. "The Impact of Charlemagne on the Institutions of the Frankish Realm". *Speculum* 40/1 (1965), 47-62.
- Genç, Özlem. *Orta Çağ`ın İlk Laik Biyografisi, Einhard Vita Karoli Magni*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2016.
- Genç, Özlem. *Erken Orta Çağ Avrupası`nda Hayat*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2021.
- Genç, Özlem. "IX. Yüzyılın Önemli Bilginlerinden Lyonlu Diyakoz Florus ve Liber de Electionibus Episcoporum Işığında Orta Çağ Piskopos Seçimleri". *Studies of the Ottoman Domain* 3/5 (2013), 18-34.
- Genç, Özlem. *Birleşik Avrupa`nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*. İstanbul: Lotus Yayınevi, 2013.
- Goldberg, Eric. "Louis the Pious and the Hunt". *Speculum* 88/3 (2013), 613-643.
- Goldberg, Eric. *In the Manner of the Franks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2020.
- Halford, Gregory I. *Archaeology of Frankish Church Councils*. Leiden: Brill, 2010.
- Hen, Yitzhak. "The Recycling of Liturgy under Pippin III and Charlemagne". *Medieval Manuscripts in Transition*. ed. G. H. M. Claassens vd. 149-160. Leuven: Leuven University Press, 2006.
- Hinschius, Paul. *System Des Katholischen Kirchenrechts mit Besonderer Rücksicht auf Deutschland*. Berlin: Verlag, 1888.
- Holt, Andrew. *Medieval Masculinity and The Crusades : The Clerical Creation of a New Warrior Identity*. Florida: University of Florida, Doktora Tezi, 2013.
- Katz, Richard S. *Democracy and Elections*. New York: Oxford University Press, 1997.
- Kikuchi, Shigeto. "Carolingian Capitularies as Texts: Significance of Texts in The Government of The Frankish Kingdom Especially under Charlemagne". *Configuration de texte en histoire*. ed. Osamu Kano, 67-80. Nagoya, 2012. https://www.gcoe.lit.nagoya-u.ac.jp/eng/result/pdf/205-216_KIKUCHI.pdf
- Leclere, Sophie. *Sexe, normes et transgressions. Contrôler les pratiques sexuelles et matrimoniales à l`époque carolingienne (740-840)*. Brüksel: Histoire de l`Art et Archeologie, Doktora Tezi, 2016-7.
- Lot, Ferdinand. "Le Premier Capitulaire de Charlemagne", *Ecole pratique des hautes etudes, Section des sciences historiques et philologiques*. (1924), 7-13. <https://doi.org/10.3406/ephe.1924.2987>
- Lucas, Veronika. "Beobachtungen zum sog. Capitulare primum Karls d. gr. in der Sammlung des Benedictus Levita". *Monumenta Germaniae Historica*. Erişim 13.07.2022. [www.http://benedictus.mgh.de/studien/lukas/Capitprimum.pdf](http://www.benedictus.mgh.de/studien/lukas/Capitprimum.pdf)
- Maassen, Fridericus (ed.). "Concilia Parisiense". *MGH, Conc. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1893.
- Maassen, Fridericus (ed.). "Concilium Aurelianense". *MGH, Conc. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1893.
- Maassen, Fridericus (ed.). "Concilium Epaonense". *MGH, Conc. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1893.
- McElroy, Francis L. *The Privileges of Bishops*. Washington: The Catholic University of America Press, 1951.
- McKitterick, Rosamond. *Charlemagne*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Mombert, Jacob Isidor. *A History of Charles the Great*. London: Kegan Paul, Trench & Co., 1888.
- Paxton, Frederick S. *Christianizing Death*. New York: Cornell University Press, 1990.
- Pearse, Roger. *Acts of the Council of Carthage 397 AD (Incorporating the Acts of the Council of Hippo 393AD)*, 2022. <https://www.roger-pearse.com/weblog/wp-content/uploads/2022/04/Acts-of-the-Council-of-Carthage-397-and-Council-of-Hippo-393-V1-2022.pdf>
- Perels, E. (ed.). "Lupi Abbatis Ferrariensis Epistolae 78", *MGH Epp. VI*. Berlin: Weidmann, 1925.
- Pertz, Georgius Heinricus (ed.). "Capitulare Generale". *MGH LL, Cap. Reg. Fran. I*. Hanover: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1835.
- Porter, H. B. "The Origin of the Medieval Rite for Anointing the Sick or Dying". *The Journal of Theological Studies New Series* 7/2, (1956), 211-225.
- Pössel, Christina. "Authors and Recipients of Carolingian Capitularies, 779-829". *Texts and*

- Identities in the Early Middle Ages. ed. R. Corradini vd. 253-274. Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2004.
- Resnick, Irvn M. "Marriage in Medieval Culture: Consent Theory and The Case of Joseph and Mary". *Church History* 69/2, (2000), 350-371.
- Ricardi, Luca. "An Outline of Vatican Diplomacy in the Early Modern Age". *Politics and Diplomacy in Early Modern Italy*. ed. D. Frigo. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Robertson, James C. *History of Christian Church III*. New York: Pott, Young and Co., 1874.
- Robinson, I.S. "Church and Papacy". *The Cambridge History of Medieval Political Thought*. ed. J. H. Burns. 252-305. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Sarti, Laury. "The Military, the clergy and Christian faith in sixth-century Gaul". *Early Medieval Europe* 25/2, (2017), 162-185.
- Savage, Henry L. "Hunting in the Middle Ages". *Speculum* 8/1 (January 1933), 30-41.
- Schaefer, Francis. "Capitularies". *The Catholic Encyclopedia*. III/310-311. New York: Robert Appleton Com., 1908.
- Smets, An - Van den Abeele, Baudouin. "Medieval Hunting". *A Cultural History of Animals in the Medieval Age*. ed. Brigitte Resl. Oxford: Berg, 2007.
- Stone, Rachel. "Gender and hierarchy: Archbishop Hincmar of Rheims (845-882) as a religious man". *Religious Men and Masculine Identity in the Middle Ages*. ed. P. H. Cullum vd. 28-45. Woodbridge: The Boydell Press, 2013.
- Story, Marek. "Polowania Duchownych W Swietle Sredniowiecznyc Ksiąg Pokutnych". *Kosciol I Prawo* 10/23 (2021), 239-251.
- Thibodeaux, Jennifer D. "The defence of clerical marriage: Religious identity and masculinity in the writings of Anglo-Norman clerics". *Religious Men and Masculine Identity in the Middle Ages*. ed. P. H. Cullum vd. 46-63. Woodbridge: The Boydell Press, 2013.
- Torres, Marcos. "Suitability for Priestly ministry in the Carolingian Reform". *Becoming a Priest*. ed. S. A. Szuromi vd. 63-100. Berlin: Frank & Timme GmbH, 2019.
- Tural, Murat. "Şarman Zamanında Hristiyanlığın Yayılışı: Çifte Kılıç mı, Gönül Dili mi?". *History Studies* 12/3, (Haziran 2020), 1217-1231.
- Tvedtnes, John A. "The Quick and the Dead". *Review of Books on the Book of Mormon 1989-2011* 19/2 (2007), 215-237.
- Tvedtnes, John A. "Baptism for the Dead in Early Christianity". *The Temple in Time and Eternity*. ed. D. W. Parry, S. D. Ricks. 55-78. Provo: FARMS, 1999.
- Van Houts, Elisabeth. *Married Life in the Middle Ages, 900-1300*, Oxford: Oxford University Press, 2019.
- Van Rhijn, Carine. *Shepherds of the Lords: Priest and Episcopal Statutes in the Carolingian Period*. Turnhout: Brepols Publishers, 2007.
- Von Hefele, Karl Joseph. *A History of the Councils of the Church IV*. Edinburgh: T&T Clark, 1895.
- Webb, Diana. *Medieval Pilgrimage*. Hong Kong: Palgrave Macmillan, 2002.
- Welsh, Thomas. *The Use of the Portable Altar: A Historical Synopsis and a Commemary*. Washington: Catholic University Press, 1951.
- Werminghoff, Albertus (ed.). "Concilium Arelatense". MGH, Con. 2.1. Hanover&Leipzig: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1906.
- Werminghoff, Albertus (ed.). "Concilium In Austrasia Habitum Q. D. Germanicum". MGH, Con. 2.1. Hanover&Leipzig: Impensis Bibliopolii Hahniani, 1906.